

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ
ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**



ΤΙΤΛΟΣ

**« Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΗΕ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ »**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗ (ΑΜ 1212Μ043)**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Ειρήνη Χειλά, Πρόεδρος και Καθηγήτρια Διεθνούς Πολιτικής του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου.

**ΑΘΗΝΑ
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015**

Αφιέρωση

Στην τεσσάρων μηνών κόρη μου και τη σύζυγό μου,
που χωρίς αυτές
η παρούσα εργασία θα είχε ολοκληρωθεί
έναν χρόνο νωρίτερα.

Απρίλιος 2015

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο - Ορισμοί.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο - Η Θεωρία της Διεθνούς Κοινωνίας.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο - Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο - Περιφερειακοί Οργανισμοί	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο - Τα επόμενα βήματα του ΟΗΕ για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της διεθνούς πραγματικότητας.....	48
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	56

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο (Απρίλιος – Ιούνιος 1945) και ενώ ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος διένυε τις τελευταίες ημέρες του, το πιο προωθημένο πείραμα παγκόσμιας διακυβέρνησης μέχρι σήμερα έλαβε χώρα, η δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (εφεξής ΟΗΕ).

Ο όρος «Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)» θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εσφαλμένος ή παραπλανητικός καθώς υποδηλώνει την ύπαρξη ενότητας τόσο στο εσωτερικό των κρατών που τον απαρτίζουν όσο και στις σχέσεις μεταξύ τους ενώ το χαρακτηριστικό γνώρισμα παγκοσμίως μετά το 1945, αποτελούσε η διαίρεση. Χαρακτηριστικά ο Γάλλος Πρόεδρος De Gaulle αναφερόταν στον ΟΗΕ ως «Οργανισμός των φερόμενων ως Ηνωμένων Εθνών»¹. Επιπλέον εσφαλμένη ή παραπλανητική είναι η χρήση του όρου «Έθνη» αντί του όρου «Κράτη», τα οποία απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν ως συνώνυμα. Απόδειξη του παραπάνω ισχυρισμού αποτελούν τα φαινόμενα διαιρεμένων εθνών σε περισσότερα του ενός κράτη, τα πολυεθνικά κράτη και τα κράτη με αλυτρωτικές φιλοδοξίες. Πράγματι ένας πολύ μεγάλος αριθμός πολέμων, των δύο παγκοσμίων συμπεριλαμβανομένων, οφείλεται στον ασαφή διαχωρισμό ανάμεσα στο «Έθνος» και το «Κράτος».

Ο ΟΗΕ έχει περιβληθεί με αξιοσημείωτο ηθικό κύρος ως το κύριο όχημα εγκαθίδρυσης διεθνούς δικαίου. Όταν την 24 Οκτωβρίου 1945 ιδρύθηκε επίσημα, ο ΟΗΕ αποτελούνταν από πενήντα μία χώρες, σήμερα ο αριθμός αυτός ανέρχεται σε εκατόν ενενήντα τρεις χώρες. Ωστόσο, η δυνατότητά του να εξελιχθεί σε μια μορφή παγκόσμιας κυβέρνησης περιορίζεται σημαντικά από το γεγονός ότι αποτελεί ουσιαστικά δημιούργημα των μελών του: δεν μπορεί να κάνει περισσότερα από όσα του επιτρέπουν τα κράτη-μέλη του και ιδιαίτερα τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ως εκ τούτου, ο ρόλος του περιορίζεται ουσιαστικά στην παροχή μηχανισμών που διευκολύνουν την ειρηνική επίλυση των διεθνών συγκρούσεων. Η επίταση της ενεργοποίησης του ΟΗΕ στα πεδία της διατήρησης και της επιβολής της ειρήνης προδιαγράφει τις απαιτήσεις του ρόλου του, αλλά συγχρόνως αναδεικνύει και ορισμένες ανεπάρκειές του να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε αυτές.

¹ “les nations dites unies-the said-to-be United Nations”

Η δημιουργία ενός ασύνορου κόσμου με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τη πολυδιάσπαση των πολυεθνικών κρατών, την αναβίωση του εθνικισμού και την εξάλειψη των ιδεολογικών συντεταγμένων, επιτείνουν την υφιστάμενη ρευστότητα. Η ρευστότητα δε αυτή κάνει έκδηλη την ανάγκη της ενδυνάμωσης των διεθνών θεσμών και τον εκσυγχρονισμό τους, στις περιπτώσεις που κατέστησαν άκαιροι λόγω της μεταβολής των συνθηκών. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), μεταξύ των θεσμών αυτών, καλείται πρωτίστως να διαδραματίσει το ρόλο που του επιφυλάσσουν η οιοονεί παγκοσμιότητά του, η πολυμέρεια της αποστολής του και η ιδεολογική εμβέλεια των στόχων του.

Σε αυτές τις προβληματικές επικεντρώνεται το παρόν πόνημα αναζητώντας τη σχέση που μπορεί να αναπτύξει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών με τους περιφερειακούς οργανισμούς (εν προκειμένω την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ) στην επίλυση ζητημάτων ασφαλείας, μέσα από τη σχέση της παγκόσμιας διακυβέρνησης και του περιφερισμού. Η ανάπτυξη ισχυρότερων δεσμών με τους περιφερειακούς οργανισμούς δεν θεωρείται επαρκές για την ανταπόκριση του Οργανισμού στη σύγχρονη διεθνή πραγματικότητα, αλλά ο γράφων υποστηρίζει ότι απαιτούνται να αναζητηθούν τρόποι αναδιάρθρωσης των δομών του ΟΗΕ που θα μπορούσαν να οδηγήσουν ακόμη και σε αλλαγή της επικρατούσας φιλοσοφίας του Οργανισμού.

Η παρούσα εργασία δομείται ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται οι ορισμοί των βασικών εννοιών που αναπτύσσονται στο παρόν πόνημα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η θεωρία της διεθνούς κοινωνίας η οποία αποτελεί το όχημα ανάλυσης της λειτουργίας του ΟΗΕ.

Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά ο ΟΗΕ ως οργανισμός παγκόσμιας διακυβέρνησης και η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ ως περιφερειακοί οργανισμοί και παρατίθενται συγκεκριμένα παραδείγματα παρέμβασης τους στα διεθνή τεκταινόμενα στο πλαίσιο ενός ανακύπτοντος ζητήματος ασφαλείας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο δίνονται συγκεκριμένες απαντήσεις για την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει ο ΟΗΕ τόσο σε εξωτερικό επίπεδο, προς τις σχέσεις του δηλαδή με τους περιφερειακούς οργανισμούς όσο και σε εσωτερικό επίπεδο στην κατεύθυνση της αναδιάρθρωσης δομών και διαδικασιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο - Ορισμοί

Στο παρόν κεφάλαιο θα αποτυπώσουμε τους ορισμούς των εννοιών της παγκόσμιας διακυβέρνησης της παγκοσμιοποίησης και του περιφερισμού που αναλύονται στο παρόν πόνημα καθώς και του ορισμού της ανθρωπιστικής επέμβασης που αποτελεί το κύριο στοιχείο της παρέμβασης στη σύγχρονη πραγματικότητα των παγκόσμιας όσο και περιφερειακής εμβέλειας οργανισμών στα εσωτερικά τεκταινόμενα ενός κυρίαρχου κράτους.

Παγκόσμια Διακυβέρνηση

Τον 17ο αιώνα έλαβε χώρα η εγκαθίδρυση νόμιμα ανεξάρτητων κρατών στην Ευρώπη. Η μεταξύ τους αλληλεπίδραση ήταν πλέον τέτοια που κάθε κράτος, και ιδιαίτερα τα πιο ισχυρά, αισθανόταν υποχρεωμένο να λαμβάνει υπόψη του τις ενέργειες των άλλων. Με τους όρους που χρησιμοποιεί ο Hedley Bull, χρειαζόταν να συγκροτήσουν μια νέα διεθνή κοινωνία². Η ευρωπαϊκή κοινωνία κρατών γεννήθηκε από την πάλη μεταξύ των δυνάμεων που έρεπαν προς μια ηγεμονική τάξη πραγμάτων και εκείνων που κατάφεραν να ωθήσουν τη νέα Ευρώπη προς το άκρο των ανεξαρτησιών του φάσματος του «εκκρεμούς του Watson»³. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της διεργασίας ήταν η γενική συμφωνία που διαπραγματεύτηκαν στη Βεσφαλία (1648) μετά τον εξαντλητικό Τριακονταετή Πόλεμο. Κάθε θεωρία διατυπώνει διαφορετικά αίτια για τη δημιουργία ανεξαρτήτων κρατών. Έτσι για παράδειγμα, κατά τους ρεαλιστές τα αίτια εγκαθίδρυσης νόμιμα ανεξάρτητων κρατών βρίσκονται στην επικράτηση των τοπικών μοναρχών έναντι του Πάπα και του Αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Μονάρχες όπως ο Λουδοβίκος XIII οριοθέτησαν και δεσμεύτηκαν να υπερασπισθούν σύνορα, αναγκάζοντας τα υπόλοιπα κράτη να τα σεβαστούν και να τα αναγνωρίσουν. Οι φιλελεύθεροι υποστηρίζουν πως η δημιουργία κυρίαρχων κρατών εξυπηρετούσε τις διάφορες λειτουργίες πιο αποτελεσματικά από τις πόλεις – κράτη. Οι πόλεις – κράτη ήταν πλέον υπερβολικά μικρές σε μέγεθος για να αμυνθούν απέναντι στις νέες τεχνολογίες, όπως η πυρίτιδα και οι επαγγελματικοί στρατοί της εποχής⁴.

² Bull, *Η Αναρχή Κοινωνία*, σελ.51

³ Watson, *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, σελ.23

⁴ Pierson, *The modern state*,p.134

Η συγκρότηση της παγκόσμιας διακυβέρνησης εδράζεται, σε παραλληλισμό με τους δρώντες της φεουδαρχικής εποχής που εδραίωσαν την εξουσία τους και την κυριαρχία τους εγκαθιδρύοντας τα κυρίαρχα κράτη τέσσερις αιώνες πριν, στην προσπάθεια των κρατών να συγκεντρώσουν νομιμοποιημένη εξουσία σε ανώτερο επίπεδο του έθνους - κράτους, σε αυτό των διεθνών οργανισμών.

Πιο συγκεκριμένα, αν προσπαθούσαμε να ορίσουμε την παγκόσμια διακυβέρνηση⁵, είναι οι τεχνικές, οι θεσμοί, οι κανόνες και οι νομικές διευθετήσεις για τη διαχείριση των σχέσεων των κρατών και τη διευκόλυνση των συνεργατικών δράσεων μεταξύ τους σε διάφορα πεδία⁶. Η λογική πίσω από τη ιδέα της παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι η ίδια με εκείνη που βρίσκεται πίσω από την κλασική Καντιανή φιλελεύθερη δικαιολόγηση του κράτους: η θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου. Ακριβώς όπως ο μόνος τρόπος διασφάλισης της τάξης και της σταθερότητας μεταξύ ατόμων με διαφορετικά συμφέροντα είναι η εγκαθίδρυση ενός κυρίαρχου κράτους, έτσι και ο μόνος τρόπος να αποφευχθεί η διεθνής σύγκρουση μεταξύ κρατών που το καθένα επιδιώκει τα εθνικά του συμφέροντα είναι η δημιουργία μίας ανώτατης παγκόσμιας εξουσίας. Η αποστροφή του Καντ για την «κατάσταση άνομης βαρβαρότητας» τον οδήγησε στο να επινοήσει σχέδια για «μόνιμη ειρήνη». Τα κείμενά του περιέχουν την πεποίθηση πως ο Λόγος είναι δυνατό να συμβάλει στην δικαιοσύνη και την ελευθερία στις διεθνείς σχέσεις. Για τον Καντ αναγκαία συνθήκη για «μόνιμη ειρήνη» αποτελεί το πολίτευμα των κρατών να είναι συνταγματική δημοκρατία, θεωρώντας πως ένα κράτος θα ενεργεί πολύ περισσότερο υπεύθυνα αν οι ηγέτες του υποχρεούνται να λογοδοτήσουν στους πολίτες σε αντίθεση με ένα κράτος του οποίου ο ηγέτης ενεργεί ανεξέλεγκτα. Επιπλέον, ο Καντ υποστηρίζει πως τα δημοκρατικά κράτη θα πρέπει να εισέλθουν σε μια ειρηνική ένωση, η οποία θα αποτελεί περισσότερο μια «μόνιμη συνθήκη ειρήνης» παρά μια παγκόσμια κυβέρνηση, κατά την οποία τα κράτη θα ρυθμίζουν τις διαφορές τους αποκηρύσσοντας τον πόλεμο. Τέλος, επηρεασμένος από την χριστιανική φιλοσοφία και τις ιδέες του Grotius, υποστηρίζει πως θα πρέπει να αναγνωριστούν παγκοσμίως σε όλους τους ανθρώπους συγκεκριμένα δικαιώματα, ανεξάρτητα αν είναι πολίτες ενός κράτους ή όχι, έχοντας στο νου του το δικαίωμα στη

⁵ Griffiths, O'Callaghan, *International Relations: The Key Concepts*, p.124

⁶ Hurd, *International organizations*, p.11

φιλοξενία αλλά ουσιαστικά προμηνύοντας την έννοια των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων», όπως τα γνωρίζουμε σήμερα⁷.

Οι ρεαλιστές θεωρούν πως η παγκόσμια διακυβέρνηση δεν μπορεί να προχωρήσει πολύ περισσότερο από την επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας ανάμεσα στα κράτη και θεωρούν πως ο μηχανισμός που μπορεί να εξασφαλίσει την διαχείριση του διεθνούς συστήματος είναι η ισορροπία της ισχύος. Αντίθετα οι φιλελεύθεροι διαχρονικά επιδιώκουν την προώθηση της παγκόσμιας διακυβέρνησης με την ίδρυση οργανισμών που σκοπό έχουν την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Η «Κοινωνία των Εθνών» υπήρξε μια τέτοια πρώτη προσπάθεια, η αποτυχία της οποίας δεν εμπόδισε την δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) μετά το τέλος του καταστροφικού Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Το ενδιαφέρον αναφορικά με την παγκόσμια διακυβέρνηση είναι πιο έντονο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, καθώς αυξήθηκαν οι προσδοκίες πως οι διεθνείς οργανισμοί (ιδιαίτερα ο ΟΗΕ) θα διαδραμάτιζαν κεντρικό ρόλο στη διαχείριση του διεθνούς συστήματος, η συνειδητοποίηση πως ο πλανήτης μας μαστίζεται από προβλήματα που απαιτούν συνολική και συντονισμένη παγκόσμια αντιμετώπιση και η παγκοσμιοποίηση.

Παγκοσμιοποίηση

Με τον όρο «παγκοσμιοποίηση» νοείται η εμφάνιση ενός περίπλοκου ιστού διασυνδέσεων με κύριο χαρακτηριστικό ότι η γεωγραφική απόσταση χάνει τη σημασία της και τα εδαφικά όρια όπως και τα όρια μεταξύ εθνών – κρατών γίνονται όλο και λιγότερο σημαντικά. Ο όρος παγκοσμιοποίηση διαιρείται εννοιολογικά σε υποκατηγορίες που αναφέρονται αναλυτικά κατωτέρω⁸.

Η οικονομική παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στο ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα, που από τον 19ο αιώνα ενόησε την άνθιση δικτύων οικονομικών συναλλαγών παγκόσμιας εμβέλειας μεταξύ των κρατών που συμμετείχαν σε αυτό. Ο ΟΟΣΑ (1995) όρισε την παγκοσμιοποίηση ως «μια στροφή από ένα κόσμο διακριτών εθνικών οικονομιών σε μια παγκόσμια οικονομία, στην οποία η παραγωγή διεθνοποιείται και το οικονομικό κεφάλαιο κινείται ελεύθερα και ακαριαία μεταξύ των χωρών». Η κατάρρευση του κομμουνισμού έδωσε ισχυρή ώθηση στην οικονομική παγκοσμιοποίηση, καθότι

⁷ Baylis, Smith, Owens, *The Globalization of World Politics*, p.104

⁸ Heywood, *Εισαγωγή στην πολιτική*, σελ.200

άνοιξε τον δρόμο για την απορρόφηση από το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα του τελευταίου σημαντικού ομίλου κρατών που παρέμεναν εκτός αυτού. Αντιστρόφως, η οικονομική παγκοσμιοποίηση συνέβαλε επίσης στην επίσπευση της κατάρρευσης του κομμουνισμού καθώς οι χαλαρότεροι εμπορικοί φραγμοί, η κατάργηση των συναλλαγματικών ελέγχων και η ελεύθερη κίνηση του επενδυτικού κεφαλαίου από τη δεκαετία του 1980 και μετά συνέβαλαν στη διεύρυνση του οικονομικού χάσματος μεταξύ της καπιταλιστικής Δύσης και της οικονομικά στάσιμης κομμουνιστικής Ανατολής. Μία από τις κυριότερες συνέπειες της οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι ότι μείωσε την ικανότητα των εθνικών κυβερνήσεων να διαχειρίζονται την οικονομία τους, ιδιαίτερα να αποφεύγουν την ανασυγκρότησή της σύμφωνα με τις προσταγές της ελεύθερης αγοράς⁹.

Η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση είναι η διαδικασία κατά την οποία οι πληροφορίες, τα εμπορεύματα και οι εικόνες που παράγονται σε ένα μέρος του κόσμου εισάγονται σε μια παγκόσμια ροή η οποία τείνει να «ισοπεδώνει» τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ εθνών, περιοχών και ατόμων. Η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση που καθοδηγείται εν μέρει από την ανάπτυξη υπερεθνικών εταιριών και την εμφάνιση παγκόσμιων εμπορευμάτων τροφοδοτείται επίσης από την αποκαλούμενη επανάσταση της πληροφορίας, τη διάδοση της δορυφορικής επικοινωνίας, των δικτύων τηλεπικοινωνιών, των τεχνολογιών της πληροφορικής και του διαδικτύου, καθώς και από τους παγκόσμιους οργανισμούς Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας¹⁰.

Η πολιτική παγκοσμιοποίηση καταδεικνύεται από την αύξηση της σημασίας των διεθνών οργανισμών. Πρόκειται για οργανισμούς που είναι υπερεθνικοί. Οι περισσότεροι τέτοιοι οργανισμοί εμφανίστηκαν την περίοδο μετά το 1945. Παραδείγματα αποτελούν ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ), κλπ¹¹.

Εν κατακλείδι, υπάρχει η άποψη πως η παγκοσμιοποίηση ευνοεί τη συνεργασία και την αρμονία, οπότε όλο και περισσότερα μέρη του κόσμου πρόκειται να ενσωματωθούν σε μοντέλα οικονομικής και πολιτικής αλληλεξάρτησης. Ωστόσο, υπάρχουν ενδείξεις επιβράδυνσης του ρυθμού παγκοσμιοποίησης μετά τον αντίκτυπο των γεγονότων της 11ης

⁹ Παπασωτηρίου, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα*, σελ.133

¹⁰ Heywood, *op.cit.*, σελ.202

¹¹ *Ibid.*, σελ.202

Σεπτεμβρίου 2001. Επιπλέον, μια εναλλακτική άποψη θεωρεί ότι οι τάσεις παγκοσμιοποίησης παράγουν νέες μορφές έντασης και σύγκρουσης, οι οποίες στο πλαίσιο της μείωσης της αποτελεσματικότητας των εθνικών κυβερνήσεων, εκδηλώνονται συνήθως με την άνοδο της περιφερειοποίησης.

Περιφερειοποίηση

Η σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και περιφερειοποίησης δεν είναι σαφής. Η περιφερειοποίηση μπορεί να είναι απλώς ένα βήμα στο δρόμο της παγκοσμιοποίησης: η αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης είναι πιθανό να έχει αρχικά περιφερειακό χαρακτήρα, με τους περιφερειακούς οργανισμούς να καταφέρνουν να διαχειριστούν τη σχέση μεταξύ εθνών – κρατών κι παγκόσμιων δυνάμεων. Από την άλλη πλευρά, η περιφερειοποίηση ενδέχεται να είναι μια αντί – παγκοσμιοποιητική τάση, μια μορφή αντίστασης στην παγκοσμιοποίηση. Η περιφερειοποίηση τροφοδοτείται από οικονομικούς, πολιτισμικούς και στρατηγικούς παράγοντες.

Η πλέον σημαντική ώθηση των κρατών προς των περιφερισμό είναι αναμφίβολα οικονομική. Κάποιοι περιφερειακοί εμπορικοί συνασπισμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), αναπτύχθηκαν μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά οι περισσότεροι συγκροτήθηκαν μετά το 1990 σαν απάντηση στην οικονομική παγκοσμιοποίηση, με κυριότερα παραδείγματα τη Βορειοαμερικανική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (NAFTA), την Οικονομική Συνεργασία Ασίας – Ειρηνικού (APEC) και την Ένωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN). Οι συνέπειες της οικονομικής περιφερειοποίησης εξαρτώνται από το αν τέτοιοι εμπορικοί συνασπισμοί θα γίνουν εσωστρεφή «οικονομικά οχυρά» που αντιστέκονται στην παγκοσμιοποίηση ή θα εξελιχθούν σε εξωστρεφή σώματα που κατευθύνουν την ενσωμάτωση των περιφερειών τους στην παγκόσμια οικονομία ενισχύοντας παράλληλα την εσωτερική συνεργασία¹².

Μια άλλη διάσταση της περιφερειοποίησης είναι η πολιτισμική. Παρότι η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση είναι μια δύναμη ομογενοποίησης, είναι δυνατό να προκαλέσει αντίσταση στο πλαίσιο ενός ανανεωμένου ενδιαφέροντος για τους ντόπιους πολιτισμούς, τις αυτόχθονες γλώσσες, κλπ. Επιπλέον, καθώς η παγκοσμιοποίηση υπονομεύει την ικανότητα του πολιτικού εθνικισμού να παράγει δεσμούς με νόημα και ένα

¹² Ibid., σελ.208

αίσθημα του ανήκειν, νέες μορφές εθνοτικού, πολιτισμικού ή θρησκευτικού εθνικισμού αρχίζουν να εμφανίζονται στη θέση του¹³.

Ο Samuel Huntington ανέπτυξε το πιο ριζοσπαστικό επιχείρημα αυτού του είδους, προειδοποιώντας για μια μελλοντική «σύγκρουση των πολιτισμών». Κατά την άποψή του, οι συγκρούσεις τον 21ο αιώνα δεν θα είναι κυρίως ιδεολογικές ή οικονομικές, αλλά μάλλον πολιτισμικές μεταξύ εθνών και ομάδων από «διαφορετικούς πολιτισμούς». Διακρίνοντας οκτώ διαφορετικούς πολιτισμούς – Δυτικό, Σινικό, Ιαπωνικό, Ισλαμικό, Ινδουϊστικό, Ορθόδοξο (στον οποίο εντάσσει τη χώρα μας), Λατινοαμερικάνικο και Αφρικανικό – ο Huntington προσφέρει ένα νέο παράδειγμα παγκόσμιας πολιτικής. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου υποστηρίζει, εγκαινίασε μια νέα εποχή στην οποία οι μη-Δυτικοί λαοί δεν αποτελούν άμοιρους αποδέκτες του Δυτικού πολιτισμού και ισχύος, αλλά διεκδικούν ρόλο κινητήριας δύναμης της ιστορίας. Ο Huntington συσχετίζει τη σύγκρουση των πολιτισμών με τέσσερις διαδικασίες που βρίσκονται σε εξέλιξη: την σχετική πτώση της δυτικής ισχύος, την οικονομική άνοδο των ασιατικών οικονομιών σε συνδυασμό με την επακόλουθη επιδίωξη επιβεβαίωσης πολιτισμικής ανωτερότητας – με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την Κίνα που επιδιώκει να καταστεί η σημαντικότερη δύναμη στην ανθρώπινη ιστορία -, την πληθυσμιακή έκρηξη στον μουσουλμανικό κόσμο και την επακόλουθη αναζωπύρωση του Ισλάμ, και τέλος την επίδραση της παγκοσμιοποίησης. Ο κόσμος γίνεται μικρότερος και αυτό έχει ως συνέπεια τη συνειδητοποίηση των πολιτισμικών διαφορών, συσπειρώνοντας τα κράτη, που εξακολουθούν να αποτελούν τους βασικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος, γύρω από κράτη – πυρήνες με κριτήριο τις πολιτισμικές συγγένειες. Έτσι, τα κράτη που θεωρούν ότι ανήκουν στον Ορθόδοξο, Σινικό, Ιαπωνικό, Λατινοαμερικανικό, Αφρικανικό και Ινδουϊστικό πολιτισμό συσπειρώνονται σύμφωνα με τον Huntington γύρω από την Ρωσία, την Κίνα, την Ιαπωνία, τη Βραζιλία, τη Ν. Αφρική και την Ινδία αντίστοιχα. Ο Δυτικός πολιτισμός διαθέτει περισσότερα του ενός κράτη πυρήνες – ΗΠΑ, Γαλλία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο – τα οποία ωστόσο διατηρούν στενούς δεσμούς μεταξύ τους. Ο Ισλαμικός πολιτισμός δεν διαθέτει κάποιο διακριτό κράτος πυρήνα, με κράτη όπως η Αίγυπτος, η Τουρκία, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία να ανταγωνίζονται για το ποιο θα προσελκύσει τα υπόλοιπα μουσουλμανικά κράτη¹⁴.

¹³ Ibid., σελ.210

¹⁴ Χάντιγκτον, *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών*, σελ.24

Οι περιφερειακοί οργανισμοί άμυνας εμφανίστηκαν τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και εξέφρασαν τις νέες στρατηγικές εντάσεις που προκάλεσε ο Ψυχρός Πόλεμος. Το NATO και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας υπήρξαν οι πλέον εξέχοντες οργανισμοί τέτοιου τύπου. Σήμερα, χωρίς τη σοβιετική απειλή, για την αντιμετώπιση της οποίας συστάθηκε καταρχήν, το NATO μοιάζει απλώς περιττό. Ωστόσο ο ρόλος του ως εγγυητής της ασφάλειας φαίνεται να έχει αντικατασταθεί από την έμφαση στην ανθρωπιστική επέμβαση και τη διατήρηση της ειρήνης.

Ανθρωπιστική Επέμβαση

Με τον όρο ανθρωπιστική επέμβαση νοείται η δια βίας επέμβαση ενός κράτους ή ομάδας κρατών στην επικράτεια τρίτου κράτους χωρίς τη συγκατάθεσή του, η οποία αναλαμβάνεται στη βάση ανθρωπιστικών κινήτρων ή για την επαναφορά συνταγματικής διακυβέρνησης. Συνήθως περιλαμβάνει τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων. χωρίς αυτό ωστόσο να είναι απαραίτητο¹⁵.

Αμέσως μετά το Ολοκαύτωμα, η κοινωνία των κρατών θέσπισε κανόνες που καταδίκασαν την γενοκτονία, απαγόρευαν την κακομεταχείριση των πολιτών και αναγνώριζαν τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτοί οι κανόνες συχνά έρχονται σε σύγκρουση με την αρχή της μη-επέμβασης στο εσωτερικό των κυρίαρχων κρατών. Τα κυρίαρχα κράτη έχουν επιφορτιστεί με την ευθύνη της ασφάλειας των πολιτών τους, ωστόσο συχνά δεν ανταποκρίνονται στο ρόλο τους αντίθετα εκμεταλλεύονται την αρχή της μη-επέμβασης στο εσωτερικό τους για να κακομεταχειριστούν ή και να εξοντώσουν μέρος των πολιτών τους.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η ανθρωπιστική επέμβαση δεν είχε νομιμοποίηση, καθώς τα κράτη απέδιδαν μεγαλύτερη σημασία στις αξίες της κυριαρχίας και της τάξης σε σχέση με την επιβολή τα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη δεκαετία του 1990 ωστόσο σημειώθηκε μια σημαντική μετατόπιση, ιδιαίτερα στις φιλελεύθερες δημοκρατίες, προς την κατεύθυνση της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η νομιμοποίηση των ανθρωπιστικών επεμβάσεων έγινε πραγματικότητα.

¹⁵ Baylis, Smith, Owens, op.cit, p.512

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο - Η Θεωρία της Διεθνούς Κοινωνίας

Η προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας αποτελεί το εργαλείο για την ανάλυση και τη μελέτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αναφορικά με την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει για να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στα διακυβεύματα της σύγχρονης διεθνούς πραγματικότητας.

Τα θεμέλια της Θεωρίας της Διεθνούς Κοινωνίας

Σύμφωνα με έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της προσέγγισης της Διεθνούς Κοινωνίας (British School), τον M. Wight, η διεθνής πολιτική «αποτελεί το βασίλειο της ανθρώπινης εμπειρίας»¹⁶, με τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προβλήματα και γλώσσα. Η μελέτη των Διεθνών Σχέσεων σημαίνει τη μύηση στην παράδοση αυτή και τη συμμετοχή στο διάλογο, με τελικό σκοπό την κατανόησή της. Το κεντρικό νόημα αυτής της προσέγγισης είναι πως οι διεθνείς σχέσεις πρέπει να γίνονται αντιληπτές ως μια κοινωνία κυρίαρχων κρατών. Ο Hedley Bull συνόψισε αυτή την «παραδοσιακή» προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας με τον ακόλουθο τρόπο: προέρχεται από τη φιλοσοφία, την ιστορία και το δίκαιο και χαρακτηρίζεται πάνω από όλα από μια απροκάλυπτη εξάρτηση από την άσκηση της κριτικής ικανότητας. Οι στοχαστές της διεθνούς Κοινωνίας αντιλαμβάνονται τις διεθνείς σχέσεις ως έναν ιδιαίτερο κλάδο των ανθρώπινων σχέσεων, που λαμβάνουν χώρα σε ιστορικούς χρόνους και περιλαμβάνουν κανόνες, αξίες και αρχές¹⁷.

Η παράδοση της Διεθνούς Κοινωνίας αποτελεί τη μέση οδό στην κλασική βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων: τοποθετείται ανάμεσα στον κλασικό ρεαλισμό και τον κλασικό φιλελευθερισμό και έχει εξελιχθεί σε μια ξεχωριστή και διακριτή προσέγγιση των Διεθνών Σχέσεων. Οι μελετητές της Διεθνούς Κοινωνίας απορρίπτουν την αποκλειστικά απαισιόδοξη άποψη των κλασικών ρεαλιστών για τα κράτη ως αυτάρκειες και πολιτικά εσωστρεφείς οργανισμούς, που σχετίζονται και συναλλάσσονται μεταξύ τους λόγω στενών ωφελιμιστικών κριτηρίων και μόνο – μια αντίληψη δηλαδή των διεθνών σχέσεων ως ενός διακρατικού συστήματος που έχει μια τάση προς συνεχείς διαφωνίες, αντιπαραθέσεις και αργά ή γρήγορα καταλήγει στον πόλεμο. Από την άλλη πλευρά,

¹⁶ Wight, *Διεθνής Θεωρία*, σελ.1

¹⁷ Ibid., σελ. xxvi

απορρίπτουν, επίσης, την αποκλειστικά αισιόδοξη άποψη των κλασικών φιλελευθέρων ότι οι διεθνείς σχέσεις αποτελούν μια ανερχόμενη παγκόσμια κοινότητα που είναι πρόσφορη για απεριόριστη ανθρώπινη πρόοδο και αιώνια ειρήνη. Επιπλέον, οι προσκείμενοι στη προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας είναι υπέρμαχοι της παραδοσιακής θέσης στην αντιπαράθεση με τους συμπεριφοριστές, και διαφωνούν κάθετα με την άποψη του Kenneth Waltz πως υπάρχει μια «δομή» στη διεθνή πολιτική που λειτουργεί με μια «νομότυπη κανονικότητα»· συνεπώς καθίσταται δυνατή η ύπαρξη μιας «επιστημονικής» θεωρίας της διεθνούς πολιτικής, από όπου μπορούμε να συνάγουμε προβλέψεις για τις κινήσεις των κρατών στο παγκόσμιο σύστημα¹⁸.

Η προσέγγιση της Θεωρίας της Διεθνούς Κοινωνίας για τις Διεθνείς Σχέσεις

Οι διεθνείς σχέσεις, συνεπώς, αποτελούνται σύμφωνα με την προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας, από εξωστρεφείς πολιτικές, αποφάσεις και δραστηριότητες αξιωματούχων που ενεργούν εκ μέρους εδαφικά καθορισμένων πολιτικών οντοτήτων, οι οποίες είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και δεν υπόκεινται σε καμιά ανώτερη αρχή πέρα από τον εαυτό τους. Οι «διεθνείς οργανισμοί», οι «Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί», οι «πολυεθνικές επιχειρήσεις», κ.ο.κ είναι σημαντικοί ανθρώπινοι οργανισμοί που συμμετέχουν επίσης στις διεθνείς σχέσεις, αλλά υπόκεινται στα κυρίαρχα κράτη. Δεν μπορούν να δράσουν απολύτως ανεξάρτητα από αυτά, και γι' αυτό τον λόγο οι στοχαστές της Διεθνούς Κοινωνίας αντιλαμβάνονται τα κυρίαρχα κράτη ως τα θεμέλια της διεθνούς πολιτικής. Αυτή είναι η βασική απεικόνιση της κοινωνίας των κρατών με βάση την οποία λειτουργεί η προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να παραθέσουμε τη σημαντική διάκριση που έκανε ο Hedley Bull ανάμεσα στην «κοινωνία κρατών» και στο «σύστημα κρατών»:

Ένα Σύστημα Κρατών (ή Διεθνές Σύστημα) δημιουργείται όταν δύο ή περισσότερα κράτη έχουν επαφές μεταξύ τους και αλληλοεπηρεάζονται σε τέτοιο επίπεδο ώστε η συμπεριφορά του ενός να αποτελεί μια σημαντική συνιστώσα για τους υπολογισμούς του άλλου¹⁹. Μια Κοινωνία Κρατών (ή Διεθνής Κοινωνία) υπάρχει όταν μια ομάδα κρατών που έχουν επίγνωση κάποιων κοινών συμφερόντων και αξιών δημιουργούν μια κοινωνία,

¹⁸ Baylis, Smith, Owens, op.cit, p.117

¹⁹ Bull, op.cit., σελ. 47

με την έννοια ότι θεωρούν πως δεσμεύονται από κοινούς κανόνες στις μεταξύ τους σχέσεις και μοιράζονται την ευθύνη της λειτουργίας των κοινών θεσμών²⁰.

Το «Σύστημα Κρατών» αποτελεί μια ρεαλιστική έννοια, ενώ η «Κοινωνία των Κρατών» μια φιλελεύθερη. Όσο περισσότερο προσιδιάζουν οι διεθνείς σχέσεις σε μια κοινωνία και όσο λιγότερο σε ένα απλό σύστημα, τόσο σαφέστερος καθίσταται ο βαθμός στον οποίο η διεθνής πολιτική αποτελεί ένα ξεχωριστό ανθρώπινο πολιτισμό με ιδιαίτερες αρχές και αξίες. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η διεθνής κοινωνία ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Σοβιετική Ένωση είχε περιοριστεί σε ελάχιστα παραπάνω από ένα σύστημα, όπου η εξωτερική πολιτική της κάθε χώρας βασιζόταν στις εκτιμήσεις της για τις προθέσεις και τις δυνατότητες της άλλης πλευράς²¹.

Σύμφωνα με τον M.Wight, οι Διεθνείς Σχέσεις δεν μπορούν να γίνουν πλήρως κατανοητές χωρίς την ταυτόχρονη μελέτη των τριών διαφορετικών τρόπων αντίληψης και ανάλυσης των σχέσεων ανάμεσα στα έθνη. Οι τρεις αυτές εννοιολογικές προσεγγίσεις είναι ο ρεαλισμός, ο ορθολογισμός και ο επαναστατισμός.

Το πρώτο ρεύμα σκέψης, ο ρεαλισμός, αντιλαμβάνεται τα κράτη ως φορείς ισχύος που προωθούν τα δικά τους συμφέροντα και συνεπώς αντιμετωπίζει τις διεθνείς σχέσεις ως σχέσεις που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων. Πρόκειται δηλαδή για τη ρεαλιστική οπτική του Machiavelli. Σύμφωνα με τους ρεαλιστές δεν υπάρχει διεθνής κοινωνία. Καθήκον κάθε κράτους ή ηγέτη είναι να επιδιώξει τα συμφέροντά του, χωρίς να υπάρχει κανένα ζήτημα ηθικής, τουλάχιστον με την έννοια των ηθικών κανόνων που περιορίζουν τα κράτη στις μεταξύ τους σχέσεις²².

Το δεύτερο ρεύμα σκέψης, ο ορθολογισμός, αντιμετωπίζει τα κράτη ως νομικά πρόσωπα που λειτουργούν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τους κανόνες της διπλωματικής πρακτικής. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, οι διεθνείς σχέσεις αποτελούν δραστηριότητες που υπόκεινται σε κανόνες και βασίζονται στην αμοιβαία αναγνώριση της εθνικής κυριαρχίας εκ μέρους των κρατών. Αυτή είναι η ορθολογική άποψη του Grotius. Κατά τους ορθολογιστές, τα κράτη χωρίς να υπόκεινται σε ανώτερη κοινή αρχή

²⁰ Ibid., σελ.51

²¹ Baylis, Smith, Owens, op.cit, p.36

²² Wight, op.cit., σελ. 19

σχηματίζουν κοινωνία, από τους κανόνες της οποίας τα κράτη δεσμεύονται στις σχέσεις τους με τα άλλα κράτη²³.

Το τρίτο ρεύμα σκέψης, ο επαναστατισμός, υποβαθμίζει τη σημασία των κρατών και αποδίδει μεγαλύτερη έμφαση στους ανθρώπους. Οι άνθρωποι φέρονται να ανήκουν σε μια πρωτογενή «παγκόσμια κοινότητα» ή «κοινότητα της ανθρωπότητας» που είναι πιο θεμελιώδης από την κοινωνία των κρατών. Αυτή η τελευταία επαναστατική άποψη ανήκει στον Kant. Κατά τον Wight το καντιανό μοντέλο σκέψης ενυπήρχε τόσο στα τρία διαδοχικά ρεύματα της Επαναστατικής Ιδεολογίας - Προτεσταντική Μεταρρύθμιση, Γαλλική Επανάσταση, Κομμουνιστική Επανάσταση – όσο και στις αντι-επαναστατικές ιδεολογίες που προέκυψαν από καθένα από αυτά – Καθολική Αντιμεταρρύθμιση, Διεθνή Νομιμότητα, Αντικομμουνισμός του Dulles αντίστοιχα²⁴.

Εάν αναγνωσθεί σωστά, η προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας αποτελεί μια εξερεύνηση του διαλόγου ανάμεσα σε αυτές τις τρεις διαφορετικές ιστορικές αντιλήψεις. Οι ρεαλιστές, οι ορθολογιστές και οι επαναστατιστές αντιπροσωπεύουν ο καθένας μια ξεχωριστή αξιακή τοποθέτηση και υποστηρίζουν πως οι διεθνείς σχέσεις είναι βασικά μια ανθρώπινη δραστηριότητα που ασχολείται με θεμελιώδεις αξίες.

Διεθνής Τάξη - Διεθνής Δικαιοσύνη. Η ανάλυση του H.Bull

Δύο από τις πλέον θεμελιώδεις αξίες έχουν κεντρίσει ιδιαίτερα το ενδιαφέρον του Hedley Bull: η διεθνής τάξη και η διεθνής δικαιοσύνη.

Ως «διεθνής τάξη» νοείται κατά τον Bull «ένα πρότυπο ή μια προδιάθεση δραστηριότητας σε διεθνές επίπεδο που υποστηρίζει τους βασικούς στόχους της κοινωνίας των κρατών». Ο Bull όρισε τέσσερις τέτοιους στόχους: τη διατήρηση της διεθνούς κοινωνίας, την προάσπιση της ανεξαρτησίας των κρατών – μελών της, τη διατήρηση της ειρήνης και την εξασφάλιση των αξιακών θεμελίων της κοινωνίας συνολικά, που περιλαμβάνουν «τον περιορισμό της βίας» (μέσω του δικαίου του πολέμου), «τη τήρηση των υποσχέσεων» (μέσω της αρχής της αμοιβαιότητας) και «τη σταθερότητα των εθνικών κτήσεων» (μέσω της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης της εθνικής κυριαρχίας). Επιπλέον ο Bull διέκρινε τρεις τύπους τάξης στην διεθνή πολιτική. Ο πρώτος τύπος αφορά την «τάξη στην κοινωνική ζωή» που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο των ανθρώπινων

²³ Ibid., σελ.16

²⁴ Ibid., σελ.10

σχέσεων, ανεξάρτητα από τη μορφή που αυτές λαμβάνουν. Ο δεύτερος είναι η «διεθνής τάξη», η τάξη δηλαδή ανάμεσα στα κράτη – μέλη ενός διακρατικού συστήματος ή μιας διεθνούς κοινωνίας και ο τρίτος τύπος είναι η «παγκόσμια τάξη» που αφορά την ανθρωπότητα στο σύνολό της²⁵.

Ως «διεθνής δικαιοσύνη» ορίζει τους ηθικούς κανόνες που «ορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών και των εθνών», όπως για παράδειγμα το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, το δικαίωμα της μη επέμβασης σε εσωτερικά ζητήματα και το δικαίωμα όλων των κυρίαρχων κρατών στην ισότιμη αντιμετώπιση εκ μέρους της παγκόσμιας κοινότητας. Ο Bull διέκρινε τρία επίπεδα δικαιοσύνης. Τη «διεθνή ή διακρατική δικαιοσύνη», που βασικά αφορά την έννοια της ισότιμης εθνικής κυριαρχίας, την «ατομική ή ανθρωπιστική δικαιοσύνη», που αφορά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την «κοσμοπολίτικη ή παγκόσμια δικαιοσύνη», που σχετίζεται με το τι είναι σωστό ή πρέπον για τον κόσμο στο σύνολό του²⁶.

Δύο διεθνείς αξίες, που σχετίζονται στενά με την τάξη και την δικαιοσύνη είναι η εθνική κυριαρχία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αφενός, υποτίθεται πως τα κράτη πρέπει να σέβονται το ένα την ανεξαρτησία του άλλου. Πρόκειται για την αξία της εθνικής κυριαρχίας και της μη επέμβασης. Αφετέρου, οι διεθνείς σχέσεις δεν αφορούν απλά τα κράτη, αλλά και τους ανθρώπους που έχουν δικαιώματα, ανεξάρτητα από το κράτος του οποίου τυγχάνει να είναι πολίτες. Ενίοτε λοιπόν είναι δυνατό να υπάρχει σύγκρουση ανάμεσα στο δικαίωμα της μη επέμβασης και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας, στο ερώτημα ποια από αυτές τις αξίες πρέπει να έχει προτεραιότητα, ερώτημα που αποτελεί και μια από τις πλέον σημαντικές αντιπαραθέσεις αρχών των διεθνών σχέσεων στο σημερινό κόσμο, προτείνει δύο κύριες απαντήσεις.

Η πρώτη είναι πλουραλιστική, αποδίδοντας έμφαση στη σημασία της εθνικής κυριαρχίας. Σύμφωνα με αυτή τη σκοπιά τα δικαιώματα και οι ευθύνες στη διεθνή κοινωνία ανήκουν στα κυρίαρχα κράτη. Τα άτομα αντίθετα έχουν μόνο εκείνα τα δικαιώματα που τους έχουν αποδώσει οι πατρίδες τους. Συνεπώς οι αρχές του σεβασμού

²⁵ Bull, op.cit., σελ.94

²⁶ Ibid., σελ.120

της εθνικής κυριαρχίας και της μη επέμβασης έχουν πάντα προτεραιότητα. Τα κράτη δεν έχουν κανένα δικαίωμα να επεμβαίνουν σε άλλα κράτη για ανθρωπιστικούς λόγους²⁷.

Η δεύτερη απάντηση είναι πιο αλληλέγγυα, υπογραμμίζοντας τη σημασία των ανθρώπων ως μελών της διεθνούς κοινωνίας. Κατά την άποψη αυτή υπάρχει τόσο ένα δικαίωμα όσο και μια υποχρέωση εκ μέρους των κρατών για ανάληψη δράσης και επέμβασης σε ακραίες περιπτώσεις για να μετριαστούν τουλάχιστον οι αγριότητες και ο ανθρώπινος πόνος που συνεπάγονται²⁸.

Ο Bull, εκτιμώντας το σχετικό βάρος των δύο αξιών, κατέληξε πως η τάξη έχει πιο θεμελιώδη σημασία από τη δικαιοσύνη καθώς «αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή των άλλων αξιών. Ωστόσο, δεν παρέλειψε να σημειώσει πως αυτή είναι μια γενική εκτίμηση και πως σε συγκεκριμένες περιπτώσεις η δικαιοσύνη είναι δυνατό να έχει προτεραιότητα²⁹.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να τονιστεί πως σύμφωνα με την προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας, τα προβλήματα της επέμβασης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να εξετασθούν με αξιακά κριτήρια, δηλαδή μέσω της φιλοσοφίας, της ιστορίας και του δικαίου. Δεν μπορούν ωστόσο να εξεταστούν επιστημονικά, επειδή πρόκειται ουσιαστικά για ζητήματα ανθρωπίνων σχέσεων και συνεπώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με αξίες. Δεν μπορεί να υπάρχει μια αξιακά ουδέτερη επιστημονική απάντηση σε αυτά, ούτε μπορεί να υπάρξει μια αφηρημένη ή γενική απάντηση. Κάθε απάντηση θα επηρεάζεται από τη συγκεκριμένη συγκυρία και συνεπώς θα είναι ιστορικού χαρακτήρα.

Τα ανωτέρω επιχειρήματα και αφηγήματα της θεωρίας της Διεθνούς Κοινωνίας αποτελούν τη βάση της παρούσας ανάλυσης της προσέγγισης του ΟΗΕ για την επίλυση των ζητημάτων ασφάλειας. Συνοψίζονται τα κύρια στοιχεία της θεωρίας:

α. Βασική παραδοχή της αποτελεί ο ισχυρισμός ότι οι διεθνείς σχέσεις αποτελούν κλάδο των ανθρωπίνων σχέσεων, στον πυρήνα του οποίου βρίσκονται σημαντικές αξίες όπως η ανεξαρτησία, η ασφάλεια, η τάξη και η δικαιοσύνη.

β. Αποτελεί μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση

²⁷ Heywood, op.cit., σελ.119

²⁸ Baylis, Smith, Owens, op.cit, p.513

²⁹ Bull, op.cit., σελ.320

γ. Αποδέχεται το φαινόμενο της διεθνούς αναρχίας, θεωρώντας ωστόσο πως η διεθνής πολιτική είναι μια αναρχική κοινωνία με τους δικούς της κανόνες, αξίες και θεσμούς, που χρησιμοποιούν οι κρατικοί ηγέτες στην άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής.

δ. Αρνείται να επιλέξει ανάμεσα στη φιλελεύθερη αισιοδοξία και την ρεαλιστική απαισιοδοξία γεγονός που ίσως αποτελεί και το μεγαλύτερο πλεονέκτημά της.

Επιπρόσθετα, θα αναζητηθούν παραδείγματα ζητημάτων ασφαλείας στον ευρωπαϊκό χώρο. Η Ευρωπαϊκή Ήπειρος ενδείκνυται για την προκείμενη ανάλυση, καθώς συνδυάζει την ύπαρξη ισχυρών κρατικών δρώντων (Γερμανία, Γαλλία, Μ. Βρετανία) ενώ παράλληλα το μεγαλύτερο μέρος των χωρών της είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ. Επιπρόσθετα, η κρίση στην πρώην Γιουγκοσλαβία είχε σαν αποτέλεσμα την ενεργό επέμβαση τόσο του ΟΗΕ, όσο και περιφερειακών οργανισμών και τα συμπεράσματα από την λειτουργία του σε αυτή, θεωρείται βέβαιο πως μπορούν να έχουν εφαρμογή και σε άλλα μέρη του κόσμου που δεν συγκεντρώνουν τόσα χαρακτηριστικά.

Τέλος, τα ανωτέρω ζητήματα ασφάλειας θα αναζητηθούν χρονικά την περίοδο από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και σήμερα καθότι από τότε καθίσταται εμφανές ότι ο Οργανισμός μπόρεσε να λειτουργήσει απερίσπαστος βάσει του καταστατικού του χάρτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο - Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Σύμφωνα με τον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ ο οργανισμός έχει τέσσερις διακηρυγμένους στόχους³⁰:

- α. την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας
- β. την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη του
- γ. την συνεργασία στην επίλυση διεθνών προβλημάτων και στην προαγωγή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και
- δ. να αποτελεί το κέντρο εναρμόνισης των ενεργειών των μελών του.

Από πολλούς ο ΟΗΕ θεωρείται μια πρώιμη μορφή παγκόσμιας διακυβέρνησης. Μέχρι πρόσφατα ωστόσο, ο ΟΗΕ δεν αποτελούσε παρά έναν βολικό χώρο στον οποίο οι αντιπρόσωποι των διαφόρων κρατών μπορούσαν να διαπραγματεύονται χωρίς ωστόσο ο Οργανισμός αυτός καθαυτός να θεωρείται κατάλληλος χώρος για αντιμετώπιση πραγματικά σημαντικών θεμάτων. Η κατάσταση αυτή διαφοροποιήθηκε κυρίως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Τη δεκαετία του 1990 ο ΟΗΕ εξελίχθηκε όχι μόνο σε χώρο λήψης αποφάσεων αλλά απέκτησε ηγετικό ρόλο στη ανάληψη πρωτοβουλιών αναφορικά με την παγκόσμια διακυβέρνηση. Η διεύρυνση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά καθώς και η ανάπτυξη επιχειρήσεων επιβολής της ειρήνης κατέστησαν τον ΟΗΕ σημαντικό παίκτη στον τομέα της παγκόσμιας ασφάλειας. Ο Οργανισμός ανέπτυξε κριτήρια για το τι είδους κράτη θα έπρεπε να δημιουργηθούν μετά τις συγκρούσεις, θέτοντας τα πρότυπα και υλοποιώντας ελεύθερες και δίκαιες εκλογές κάτω από δύσκολες συνθήκες ακόμα και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές. Σήμερα, είναι κοινά αποδεκτό πως ο ΟΗΕ μπορεί να ενθαρρύνει τις προοπτικές για διεθνή συνεργασία, να νομιμοποιήσει πολιτικές και να σταθεροποιήσει την διεθνή τάξη, να δημιουργήσει και να διαδώσει διεθνείς κανόνες, πολιτικές και μοντέλα πολιτικής οργάνωσης³¹.

Δομή ΟΗΕ

³⁰ <http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>

³¹ Baylis, Smith, Owens, op.cit, p.312

Ο ΟΗΕ γεννήθηκε από ένα συνδυασμό ρεαλισμού και ιδεαλισμού. Η δομή που επιλέχθηκε για τον ΟΗΕ³² είχε ως στόχο την αποφυγή των προβλημάτων και δυσκολιών που αντιμετώπισε η προκάτοχός του, Κοινωνία των Εθνών, η οποία ανήμπορη, είχε μείνει να παρακολουθεί τη Γερμανία, την Ιαπωνία και την Ιταλία να πραγματοποιούν τις επεκτατικές τους φιλοδοξίες κατά τη δεκαετία του 1930.

Ο ΟΗΕ διαθέτει έξι κύρια όργανα: το Συμβούλιο Ασφαλείας, τη Γενική Συνέλευση, τη Γραμματεία, το Διεθνές Δικαστήριο, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Κηδεμονίας.

(1) Γενική Συνέλευση

Η Γενική Συνέλευση αποτελείται από όλα τα κράτη-μέλη, καθένα εκ των οποίων διαθέτει μια μόνο ψήφο. Μπορεί να συζητά και να καταθέτει ψηφίσματα επί όλων των ζητημάτων που καλύπτει ο καταστατικός χάρτης. Οι σημαντικές αποφάσεις πρέπει να υποστηρίζονται από την πλειοψηφία των δύο τρίτων, αλλά αυτές οι αποφάσεις είναι γνωμοδοτήσεις και όχι ισχύον διεθνές δίκαιο.

(2) Συμβούλιο Ασφαλείας

Το πλέον σημαντικό όργανο του ΟΗΕ είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο έχει επιφορτιστεί με τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας, όντας έτσι υπεύθυνο για το ρόλο του ΟΗΕ να διαπραγματεύεται, να επιτηρεί, να διατηρεί και τελικά να επιβάλλει την ειρήνη. Το συμβούλιο αποτελείται από δεκαπέντε μέλη. Οι «Μεγάλοι Πέντε» (ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Γαλλία και Μ. Βρετανία) είναι μόνιμα μέλη με δικαίωμα αρνησικυρίας, κάτι που σημαίνει ότι μπορούν να ακυρώσουν αποφάσεις άλλων μελών του Συμβουλίου. Τα υπόλοιπα δέκα μέλη είναι μη μόνιμα και εκλέγονται για διετή θητεία από τη Γενική Συνέλευση.

Κατά τον Hobbes «η υποχρέωση των υπηκόων προς τον ηγεμόνα εννοείται ότι διαρκεί για όσο και όχι περισσότερο, διαρκεί η ισχύς με την οποία μπορεί αυτός να τους προστατεύσει». Είναι βέβαιο ότι ο Χομπεσιανός κυρίαρχος των Ηνωμένων Εθνών, το Συμβούλιο Ασφαλείας, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου υπήρξε αναποτελεσματικός, «μοιάζει με έναν σχιζοφρενή παράλυτο», σημειώνει ο M.Wight³³. Το

³² Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.312

³³ Wight, op.cit., σελ.43

Συμβούλιο Ασφαλείας απαιτεί ομοφωνία των μεγάλων δυνάμεων για την ανάληψη δράσης. Δεδομένου ότι η επιτυχής λειτουργία των Ηνωμένων Εθνών εξαρτάται από τη διατήρηση της ομοφωνίας των Μεγάλων Δυνάμεων (δηλαδή από το να μην είναι αναποφάσιστη ή σχιζοφρενική η Χομπεσιανή ηγεμονία), το γεγονός ότι κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου σχεδόν ποτέ δεν έδρασε, αποτελεί απόδειξη της αποτυχίας του. Σύμφωνα με τον Hobbes αυτό θα σήμαινε τη λύση του κοινωνικού συμβολαίου.

(3) Γραμματεία

Η Γραμματεία είναι ο εκτελεστικός βραχίονας του ΟΗΕ και επικεφαλής της είναι ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών (από το 2006 στη θέση αυτή βρίσκεται ο Νοτιοκορεάτης Ban Ki-moon). Σε θέματα ασφαλείας, ο γενικός γραμματέας συνεργάζεται στενά με το Συμβούλιο Ασφαλείας. Καθώς είναι ότι πλησιέστερο υπάρχει σε «πρόεδρο όλου του κόσμου» μπορεί να επηρεάσει σημαντικά το κύρος και την κατεύθυνση του οργανισμού.

(4) Διεθνές Δικαστήριο

Το Διεθνές Δικαστήριο είναι ο δικαστικός βραχίονας του ΟΗΕ. Αποτελείται από δεκαπέντε δικαστές που εκλέγονται για θητεία εννέα ετών από την πλειοψηφία των μελών, τόσο του Συμβουλίου Ασφαλείας, όσο και της Γενικής Συνέλευσης. Αδυναμίες του είναι ότι μπορεί να ασκεί επιδιαιτησία μόνο όταν τα κράτη επιλέγουν να παραπέμψουν τις διαφορές τους σε αυτό και μόνο αν το ένα τρίτο των μελών του ΟΗΕ αναγνωρίζουν τη δικαιοδοσία του σε οποιονδήποτε τομέα.

(5) Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο

Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο εποπτεύει πολλές εξειδικευμένες υπηρεσίες οι οποίες με το έργο τους συμβάλουν στη φήμη του Οργανισμού. Μεταξύ αυτών είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΕ), Το Διεθνές Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών Άμεσης Βοήθειας στα Παιδιά (UNICEF), ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη, και τον Πολιτισμό (UNESCO) και η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR).

(6) Συμβούλιο Κηδεμονίας

Το Συμβούλιο Κηδεμονίας δημιουργήθηκε με την ίδρυση του ΟΗΕ για την εποπτεία έντεκα περιοχών και την προετοιμασία τους για αυτοδιοίκηση και ανεξαρτησία.

Μέχρι το 1994 όλες οι περιοχές απέκτησαν αυτοδιοίκηση ή ανεξαρτησία, οπότε η αποστολή του Συμβουλίου ολοκληρώθηκε. Σήμερα τη σύνθεση του συμβουλίου απαρτίζουν τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ανταγωνιστικά Παραδείγματα Διεθνών Σχέσεων και ΟΗΕ

Οι θεωρητικές προτάσεις των τριών σημαντικότερων ανταγωνιστικών «Παραδειγμάτων» του κλάδου των διεθνών σχέσεων σχετικά με τη θέση και το ρόλο του σημαντικότερου μεταπολεμικού διεθνούς οργανισμού, του ΟΗΕ, να συνεισφέρει αποτελεσματικά στην υπόθεση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας συνδέονται άμεσα με τον τρόπο που τα τρία αυτά Παραδείγματα απαντούν σε θεμελιώδη ερωτήματα, τα οποία αφορούν, μεταξύ άλλων, στη δομή και το χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, τους κεντρικούς δρώντες, τους στόχους και τις σχέσεις των διαφόρων κρατικών και μη κρατικών δρώντων, κλπ.

(1) Ρεαλισμός/Νεορεαλισμός

Διάφοροι μελετητές της διεθνούς ζωής με σημαντικότερους τον E.H.Carr, Hans J. Morgenthau, Reinhold Niebuhr, Kenneth Waltz, John Mearsheimer κ.α. δεν θα σταθούν μόνο κριτικά σε μια σειρά προτάσεων, στόχος των οποίων είναι η προώθηση ιδεαλιστικού/κανονιστικού χαρακτήρα λύσεων για την επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, αλλά θα θέσουν τα θεμέλια του ρεαλιστικού παραδείγματος στις διεθνείς σχέσεις προχωρώντας σε μια σειρά διαπιστώσεων· κυρίαρχη αυτών είναι η ύπαρξη αναρχίας στις διεθνείς σχέσεις καθώς και τη μη ύπαρξη (έλλειψη) μιας παγκόσμιας υπερεθνικής εξουσίας υπεράνω του αδιαμφισβήτητα κυρίαρχου δρώντα στο διεθνές σύστημα, δηλαδή του έθνους-κράτους. Όπως είναι αναμενόμενο, οι βασικές θεωρητικές υποθέσεις του ρεαλιστικού/νεορεαλιστικού παραδείγματος για την ύπαρξη διεθνούς αναρχίας καθώς και για την πρωταρχική επιδίωξη των κρατών για φυσική και οικονομική ασφάλεια θα συνδεθούν με ανάλογες εκτιμήσεις όσον αφορά στη δυνατότητα αποτελεσματικής δράσης του ΟΗΕ μέσα σε ένα άναρχα δομημένο διεθνές σύστημα. Ειδικότερα οι βασικές θέσεις του ρεαλιστικού/νεορεαλιστικού παραδείγματος³⁴ για τη σημασία και το ρόλο του ΟΗΕ αφορούν:

(α) στη θεμελιώδη – θεωρητικού χαρακτήρα – υπόθεση, η οποία αφορά στην αδυναμία καθοριστικής παρέμβασης των διεθνών θεσμών γενικά και των διεθνών

³⁴ Weiss, Daws, *The Oxford Handbook on the United Nations*, p.43

οργανισμών, όπως ο ΟΗΕ, ειδικότερα στην επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνης και σταθερότητας. Οι ρεαλιστές³⁵ διαπιστώνουν την ύπαρξη αιτιώδους σχέσης ανάμεσα στη δομή του διεθνούς συστήματος (διεθνής αναρχία) και την επίτευξη της ειρήνης (ή την έκρηξη του πολέμου) και καταλήγουν σε μάλλον απαισιόδοξα συμπεράσματα όσον αφορά στη δυνατότητα των διεθνών θεσμών να διαδραματίσουν ουσιαστικό και καθοριστικό ρόλο ως παρεμβαίνουσα μεταβλητή.

(β) στην αδυναμία των διαφόρων «ζητημάτων χαμηλής πολιτικής» καθώς και του στοιχείου της αλληλεξάρτησης να λειτουργήσουν θετικά και υποστηρικτικά στην υπόθεση της παγκόσμιας ειρήνης. Οι ρεαλιστές δηλαδή, δεν θεωρούν πως η συνεργασία των κρατών σε ζητήματα οικονομικού και πολιτιστικού χαρακτήρα και η συνακόλουθη δημιουργία ειδικών διεθνών οργανισμών ή τμημάτων εντός του ΟΗΕ είναι ικανή να επηρεάσει ζητήματα «υψηλής πολιτικής», όπως η παγκόσμια ειρήνη και η ασφάλεια³⁶.

(γ) στην αμφισβήτηση της έννοιας της «συλλογικής ασφάλειας». Για τους ρεαλιστές³⁷ η έννοια της συλλογικής ασφάλειας εδραζόμενη σε μια ιδεαλιστική θεώρηση του κόσμου εμπεριέχει μια σειρά από υποθέσεις οι οποίες κάθε άλλο παρά ισχύουν στην διεθνή πολιτική. Πιο συγκεκριμένα η έννοια της «συλλογικής ασφάλειας»³⁸ φαίνεται να εδράζεται στις παρακάτω υποθέσεις:

1/ Ότι κάθε εθνικό κράτος είναι σύμφωνο και πρόθυμο να χρησιμοποιήσει βία προκειμένου να επιβάλει τη «γενική θέληση» επί ενός παρανομούντος κράτους.

2/ Ότι τα κράτη θα είναι τόσο πρόθυμα όσο και ικανά να συμφωνήσουν στο τι συνιστά επιθετική συμπεριφορά σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

3/ Η έννοια της συλλογικής ασφάλειας φαίνεται να υποθέτει ότι κανένα κράτος δεν πρόκειται να παρανομήσει αφού μια τέτοια ενέργεια από μέρους του θα συνεπάγεται την κινητοποίηση μιας τεράστιας (συλλογικής) δύναμης ως αντίβαρο στην παράνομη αυτή συμπεριφορά.

³⁵ Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 115

³⁶ Ibid., σελ.47

³⁷ Carr, *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939*, σελ.91

³⁸ Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.103

4/ Ότι τα κράτη, ορμώμενα από τις αρχές και ιδεαλιστικές αξίες της συλλογικής ασφάλειας, θα είναι πρόθυμα και ικανά να τιμωρήσουν τον παρανομούντα είτε πρόκειται για μια φίλη και σύμμαχο χώρα είτε πρόκειται για μια μακρινή ή/και εχθρική χώρα του πλανήτη.

5/ Ότι τα κράτη θα είναι διατεθειμένα να παραχωρήσουν τα δικαιώματα και τη δικαιοδοσία που διαθέτουν επί των ενόπλων τους δυνάμεων σε μια διεθνή αρχή η οποία θα χρησιμοποιήσει αυτή τη δικαιοδοσία σε περιοχές και για λόγους ξένους με το εθνικό συμφέρον αυτών των κρατών.

6/ Ότι η επίτευξη συμφωνιών καθίσταται περισσότερο αποτελεσματική μέσω κάποιων σταθερών και μόνιμων διεθνών θεσμών και λιγότερο μέσω της παραδοσιακής μεθόδου μυστικών διαβουλεύσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

7/ Ότι οι σχέσεις μεταξύ των κρατών αναπτύσσονται σε έναν κόσμο τους κανόνες λειτουργίας του οποίου δεν θέτει μια ηγεμονική δύναμη, αλλά η συνδυασμένη δράση ελεύθερων δρώντων οι οποίοι δεν αποδέχονται καμιά έξωθεν κυριαρχία.

Εν κατακλείδι η έννοια της συλλογικής ασφάλειας απέτυχε να αποτελέσει την κεντρική αρχή της διεθνούς ζωής ακριβώς διότι εδράζεται σε μια σειρά υποθέσεων οι οποίες αναμένουν από τους βασικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος, δηλαδή τα έθνη κράτη να συμπεριφερθούν με τρόπο πραγματικά άγνωστο τόσο στα ίδια όσο και στην ιστορία του ανθρώπινου γένους.

(2) Πλουραλισμός

Ο πλουραλισμός³⁹ είναι μια κοινωνικοπολιτική θεωρία που δίνει έμφαση στη διάχυση της εξουσίας μεταξύ πολλών ανταγωνιζόμενων σωματών ή ομάδων. Οι πλουραλιστές αντί να θεωρούν τη διεθνή πολιτική ως τις σχέσεις που αναπτύσσονται αποκλειστικά ανάμεσα σε κυρίαρχους κρατικούς δρώντες επιλέγουν έναν πολύ πιο σύνθετο τρόπο, ο οποίος δεν αφορά μόνο σε κρατικούς δρώντες – με γεωγραφικά και πολιτικά στεγανά – αλλά και σε πολυάριθμους μη κρατικούς δρώντες (πολυεθνικές εταιρείες, διεθνείς τράπεζες, τρομοκρατικά κινήματα, κ.α.). Επιπρόσθετα, στα πλαίσια του Πλουραλιστικού Παραδείγματος και ως συνέπεια του στοιχείου του διεθνισμού, θα

³⁹ Heywood, op.cit., σελ.188

αναπτυχθούν και μια σειρά άλλων τάσεων και διαδικασιών [αλληλεξάρτηση (interdependence), παγκοσμιοποίηση (globalization)], τις οποίες η κρατοκεντρική προσέγγιση επιλέγει είτε να αγνοεί είτε να μην αναγνωρίζει ως ικανές να παράγουν πολιτικά αποτελέσματα και οι οποίες, με τη σειρά τους, αποδίδουν σε διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ ρόλο μεγαλύτερο και ουσιαστικότερο από ότι οι υποστηρικτές του ρεαλισμού/νεορεαλισμού⁴⁰.

(α) Θεωρίες Ολοκλήρωσης

Ο πατέρας της «θεωρίας του λειτουργισμού»⁴¹ - David Mitrany, από την περίοδο ήδη του Μεσοπολέμου υποστήριξε ότι όλα τα ζητήματα «χαμηλής πολιτικής» μπορούν να διεκπεραιωθούν με αποτελεσματικό τρόπο από τους διάφορους λειτουργικούς φορείς των διεθνών (κυβερνητικών και μη-κυβερνητικών) οργανισμών, η δράση των οποίων θα αποδυναμώσει τη σημασία και την ικανότητα του κράτους, το οποίο παίζει ένα ρόλο μεσάζοντα ανάμεσα στο άτομο και το διεθνές σύστημα και θα οδηγήσει σταδιακά στην αποτελεσματική αντιμετώπιση και επίλυση των ζητημάτων «υψηλής πολιτικής», όπως η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια. Ο Ernst Haas, του οποίου η προσέγγιση θα ονομαστεί νεολειτουργισμός⁴², θα υποστηρίξει ότι προκειμένου να καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση θα πρέπει να συμβαδίζει με το συμφέρον των διαφόρων πολιτικών ελίτ, απορρίπτοντας ωστόσο την άποψη ότι τα «τεχνικά ζητήματα θα μπορούσαν να διαχωριστούν απολύτως από τα πολιτικά. Η θεωρία του λειτουργισμού/νεολειτουργισμού θα αποκτήσει ενδιαφέρον λόγω της επιτυχούς δημιουργίας τη δεκαετία του 1950 της Ευρωπαϊκής κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, καθώς και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, προσπάθειες που όχι μόνο έθεταν τα θεμέλια της πολιτικής ολοκλήρωσης της Δυτικής Ευρώπης, αλλά κυρίως ανέτρεπαν την Χομπσεσιανού χαρακτήρα απεικόνιση της διεθνούς ζωής, η οποία αναφερόταν σε ανταγωνιστικούς κρατικούς δρώντες μεταξύ των οποίων η συνεργασία ήταν μια εξαιρετικά δύσκολη – αν όχι αδύνατη – υπόθεση. Τα κράτη για καθαρά ωφελιμιστικούς λόγους θα επιλέξουν να συνεργαστούν δημιουργώντας ταυτόχρονα τους διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι αναμένεται να υποστηρίξουν και να διευκολύνουν αυτή τη συνεργασία. Στη διαδικασία αυτή ο ΟΗΕ έχει σημαντική θέση.

(β) Η σχολή της «αλληλεξάρτησης»

⁴⁰ Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.106

⁴¹ Jackson, Sorensen *Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων*, σελ.174

⁴² Ibid., σελ.176

Οι Robert Keohane και Joseph Nye παρατήρησαν πως η ανάπτυξη των διεθνικών σχέσεων (τις οποίες περιορίζουν στις σχέσεις μεταξύ μη κυβερνητικών δρώντων) καθώς και η ανάπτυξη των διακυβερνητικών σχέσεων (οι οποίες αφορούν στις ειδικότερες σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ συγκεκριμένων υποομάδων εντός των κυβερνήσεων και οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να δράσουν αυτόνομα σε σχέση με τη κεντρική εξουσία) θα έχουν ως συνέπεια την αύξηση της σημασίας και του ρόλου διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ στο διεθνές γίγνεσθαι. Συνεπώς, ο ΟΗΕ και άλλοι διεθνείς οργανισμοί αναμένεται να διαδραματίσουν ενεργό και ταυτόχρονα παρεμβατικό ρόλο ως φορείς διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ των διεθνών δρώντων (κυβερνητικών και μη κυβερνητικών). Οι παραπάνω διαπιστώσεις συνδέονται άμεσα με την ύπαρξη και λειτουργία του στοιχείου της «αλληλεξάρτησης» και ειδικότερα του στοιχείου της «σύνθετης αλληλεξάρτησης»⁴³, η οποία διαθέτει τρία βασικά χαρακτηριστικά:

1/ την ικανότητα σύνδεσης των κοινωνιών μέσω πολλαπλών διαύλων επικοινωνίας (διακρατικών, διακυβερνητικών και διεθνικών).

2/ την απουσία ιεράρχησης όσον αφορά στα διάφορα ζητήματα των διακρατικών σχέσεων και με τη στρατιωτική δύναμη να μην κυριαρχεί πλέον σε καμιά agenda θεμάτων διεθνούς πολιτικής.

3/ τη στρατιωτική δύναμη να μη χρησιμοποιείται από τη μια κυβέρνηση εναντίον της άλλης για ζητήματα όπου κυριαρχεί το στοιχείο της σύνθετης αλληλεξάρτησης.

Άξιο ιδιαίτερης μνείας είναι το «ταραχώδες μοντέλο» του James Rosenau. Σύμφωνα με τον Rosenau σημαντικές «ενδογενείς» και «εξωγενείς» δυνάμεις (με σπουδαιότερη την ανάπτυξη της τεχνολογίας) οδήγησαν το διεθνές σύστημα σε σημαντικές αλλαγές των «παραμέτρων του». Ο Rosenau θα υποστηρίξει ότι οι συγκεκριμένες αλλαγές θα επηρεάσουν τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών με τρόπο εν δυνάμει θετικό καθώς: θα αυξηθούν τα ποσοστά αυτονομίας του και τα ειδικότερα όργανά του θα καταστούν οι κύριοι πρωταγωνιστές μέσα στον αναδυόμενο πολυκεντρικό κόσμο, η «διάβρωση» της κρατικής κυριαρχίας θα ενισχύσει τη θέση και τη δράση συγκεκριμένων φορέων του Οργανισμού έναντι της όποιας κρατικής παρουσίας και δράσης, τα στοιχεία της νομιμοποίησης και της εξουσίας θα αξιολογούνται πλέον περισσότερο βάσει

⁴³ Ibid., σελ.173

ικανοτήτων και αποτελεσματικής συμπεριφοράς παρά βάσει παραδοσιακών κριτηρίων, η συνεχιζόμενη αύξηση διαφόρων υποομάδων με ικανότητα αυτόνομης, έναντι των κρατών, δράσης θα «διευκολύνει» τον ρόλο του Οργανισμού ενώ δημιουργούνται όλο και ευρύτερα αποδεκτοί κανόνες συμπεριφοράς αναφορικά με ζητήματα όπως η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπου απαιτείται η δυναμική παρουσία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών⁴⁴.

(γ) Θεωρητικές προσεγγίσεις «παγκοσμιοποίησης»

Το μοντέλο της «Παγκόσμιας Κοινωνίας»⁴⁵, εμπνευστής του οποίου είναι ο John Burton, αντικατοπτρίζει με πληρέστερο τρόπο την πολυμέρεια και την πολυπλοκότητα των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διαδράσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα σε κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες. Για τους υποστηρικτές της «παγκόσμιας κοινωνίας» τα προβλήματα έχουν ένα παγκόσμιο χαρακτήρα και καλούν για συνολικές (παγκόσμιες) ρυθμίσεις και παρεμβάσεις, οι οποίες με τη σειρά τους απαιτούν την ανάπτυξη των κατάλληλων (σε παγκόσμια κλίμακα) θεσμικών πλαισίων⁴⁶. Ειδικότερα, οι διεθνείς διπλωματικές πρωτοβουλίες θα πρέπει να έχουν ως στόχο έναν ενισχυμένο Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος θα συνιστά μια παγκόσμια εξουσία που θα έχει τα χαρακτηριστικά μιας περιορισμένης παγκόσμιας κυβέρνησης και η οποία θα απομακρύνει το ενδεχόμενο του πολέμου ως φαινομένου-προϊόντος της κρατοκεντρικής αντίληψης των διεθνών σχέσεων.

(3) Μαρξισμός/Διεθνισμός

Τα βασικά στοιχεία ανάπτυξης του παραδείγματος αυτού θα προέλθουν αρχικά από τα γραπτά των Karl Marx και Friedrich Engels και σε δεύτερο στάδιο από τη θεωρητική εργασία του ηγέτη της σοβιετικής επανάστασης Vladimir Lenin⁴⁷. Κατά τον Wight οι Μαρξιστές/Διεθνιστές εντάσσονται στο ρεύμα σκέψης των Επαναστατικών⁴⁸. Οι Επαναστατικοί μπορούν να ορισθούν ως εκείνοι που πιστεύουν με πάθος στην ηθική ενότητα της κοινωνίας των κρατών ή διεθνούς κοινωνίας και κατά συνέπεια αφενός ισχυρίζονται ότι μιλούν εν ονόματι αυτής της ενότητας, αφετέρου αισθάνονται τεράστια

⁴⁴ Jakson, Sorensen, op.cit., σελ.171

⁴⁵ Ibid., σελ.170

⁴⁶ Weiss, Daws, op.cit., p.45

⁴⁷ Nau, *Perspectives on International relations*, p.54

⁴⁸ Wight, op.cit., σελ.10

υποχρέωση να την πραγματώσουν ως πρώτο στόχο της διεθνούς τους πολιτικής. Ο Wight αναφέρει τρία εξαιρετικά παραδείγματα Επαναστατικών. Τους Θρησκευτικούς Επαναστατικούς του δεκάτου έκτου και του δεκάτου εβδόμου αιώνα, τους Γάλλους Επαναστατικούς (ιδιαίτερα τους Ιακωβίνους) και τους Επαναστατικούς του Ολοκληρωτισμού του εικοστού αιώνα (μαρξιστές/διεθνιστές). Για τους μαρξιστές/διεθνιστές η δομή είναι αυτόνομη και ανεξάρτητη από τους δρώντες. Ενώ η δομή επηρεάζεται από τη δράση των δρώντων τους οποίους εμπεριέχει, εκείνη καθορίζει την συμπεριφορά των δρώντων καθώς και το αποτέλεσμα των διαφόρων διαδικασιών. Συνακόλουθα η έμφαση δίνεται στο σύνολο το οποίο συνιστά κάτι «μεγαλύτερο» - και σημαντικότερο από άποψη συνεπειών και παραγωγής αποτελέσματος – από τα μέρη που το αποτελούν. Κατά συνέπεια η δομή προσλαμβάνει τα χαρακτηριστικά μιας πραγματικότητας η οποία καθορίζει τη μελλοντική συμπεριφορά με τρόπο που τα άτομα (ή/και τα κράτη) διαπιστώνουν ότι είναι αδύνατον είτε να ξεφύγουν από τους περιορισμούς που θέτει αυτή η δομή είτε να δημιουργήσουν άλλους περισσότερο κοντά στις δικές τους ανάγκες. Για τη θέση και το ρόλο των διεθνών κυβερνητικών οργανισμών στο διεθνές γίγνεσθαι οι υποστηρικτές του παραδείγματος θεωρούν ότι, είτε θα μεταλλαχθούν προσαρμοζόμενοι στις επιταγές της εξουσίας την οποία υποστηρίζουν ή/και υπηρετούν είτε θα λάβουν περισσότερο πραγματιστικό περιεχόμενο σε μια προσπάθεια επηρεασμού της διεθνούς πραγματικότητας προς περισσότερο δίκαιες – ή λιγότερο άνισες – μορφές οργάνωσης. Μιας μεγάλης έκτασης αναδιάρθρωση των διεθνών οργανισμών, κυρίως του ΟΗΕ και των μηχανισμών διαβούλευσης στο εσωτερικό τους, θα ήταν ικανή να ενισχύσει σημαντικά τη δυνατότητα έκφρασης των ειδικών αναγκών και απαιτήσεων των φτωχότερων κρατών του πλανήτη⁴⁹.

Ο ΟΗΕ αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε στο θεωρητικό υπόβαθρο των Παραδειγμάτων που περιγράφηκαν παραπάνω. Σήμερα δεν υπάρχει συμφωνία όσον αφορά στην κατεύθυνση προς την οποία θα πρέπει να αναζητηθούν οι απαντήσεις σχετικά με το ρόλο του ΟΗΕ στη σύγχρονη εποχή. Η άποψη του γράφοντος είναι πως οι απαντήσεις αυτές θα πρέπει να δοθούν με βάση την προσέγγιση της Διεθνούς Κοινωνίας όπως αυτή περιγράφηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο του παρόντος πονήματος.

Ο ΟΗΕ και η διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας

⁴⁹ Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.132

Ο Ψυχρός Πόλεμος ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση εμπόδισε την απρόσκοπτη λειτουργία του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, καθώς το δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) μπορούσε να χρησιμοποιηθεί οποτεδήποτε τα συμφέροντα μιας από τις δύο μεγάλες δυνάμεις απειλούνταν. Από το 1945 έως το 1990, εκατόν ενενήντα τρία veto ασκήθηκαν στο Συμβούλιο Ασφαλείας ενώ από το 1990 μέχρι σήμερα μόνο είκοσι τρία⁵⁰. Επιπλέον, η επιβολή οικονομικών και διπλωματικών κυρώσεων με σκοπό την προάσπιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, που προβλέπεται στο κεφάλαιο VII του Χάρτη, μέχρι το 1990 δεν χρησιμοποιήθηκε παρά μόνο δύο φορές στις περιπτώσεις της Νότιας Ροδεσίας το 1966 και της Νότιας Αφρικής το 1977. Επίσης, παρά το γεγονός ότι ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ προβλέπει τη δημιουργία στρατού υπό τη αιγίδα του ΟΗΕ κατόπιν συμφωνίας των χωρών του Συμβουλίου Ασφαλείας και των χωρών που συναινούν στην συγκρότησή του, η διαμάχη ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή δεν επέτρεψε αυτό να εφαρμοσθεί. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν το Συμβούλιο Ασφαλείας να μην μπορεί να λειτουργήσει με τον τρόπο που οι δημιουργοί του είχαν οραματιστεί.

Από την στιγμή που τα κράτη μέλη του ΟΗΕ δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν αναφορικά με τις προβλέψεις του Κεφαλαίου VII⁵¹ του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τη δημιουργία στρατού των Ηνωμένων Εθνών, διάφοροι αυτοσχεδιασμοί υιοθετήθηκαν προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα θέματα παγκόσμιας ασφάλειας και ειρήνης.

(1) Καταρχάς θεσμοθετήθηκε η διαδικασία υπό την οποία το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορούσε να εξουσιοδοτήσει αντιπρόσωπο για να δράσει στο όνομά του. Αυτό συνέβη τόσο στον πόλεμο της Κορέας το 1950 όσο και στον πόλεμο του Κόλπου το 1990, όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε τις ΗΠΑ και τους συμμάχους της να αναλάβουν δράση,

(2) Αναλήφθηκαν πολλές επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης. Αν και στον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ δεν γίνεται ρητά μνεία στις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης, βασιζόμενοι στο Κεφάλαιο VI⁵² του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ το

⁵⁰ Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.317

⁵¹ <http://www.un.org/en/documents/charter/> Το Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ πραγματεύεται την ανάληψη δράσης αναφορικά με απειλές της ειρήνης, παραβίασης της ειρήνης και επιθετικές ενέργειες.

⁵² <http://www.un.org/en/documents/charter/> Το Κεφάλαιο VI του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ πραγματεύεται την ειρηνική επίλυση διαφορών.

Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε μεγάλο αριθμό τέτοιων επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης περιλαμβάνουν την αποστολή μιας δύναμης υπό το πρόσταγμα του ΟΗΕ η οποία θα τοποθετηθεί ανάμεσα σε δύο αντιμάχους μετά την κατάπαυση του πυρός. Για να συγκροτηθεί μια τέτοια δύναμη απαιτείται η συγκατάθεση της χώρας που θα σταθμεύσει και επιπλέον έχει εξουσιοδότηση να χρησιμοποιήσει τον οπλισμό της μόνο για αυτοάμυνα και δεν συγκροτείται από το δυναμικό των μεγάλων δυνάμεων. Η πρώτη φορά που αναλήφθηκε τέτοια πρωτοβουλία είναι το 1956 όταν δύναμη του ΟΗΕ στάλθηκε στην Αίγυπτο για να εγγυηθεί την αποχώρηση των αγγλικών και βρετανικών δυνάμεων από την περιοχή του Σουέζ και στη συνέχεια να παρεμβληθεί ανάμεσα στις ισραηλινές και αιγυπτιακές δυνάμεις. Από τότε επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης έχουν αναληφθεί, για παράδειγμα, στην Κύπρο και στα Υψώματα του Γκολάν.

(3) Μετά το τέλος το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μια νέα μορφή επιχειρήσεων υιοθετήθηκε από τον ΟΗΕ, κατά τις οποίες η χρήση βίας ήταν δυνατή για ανθρωπιστικούς σκοπούς, οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης. Οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης στηρίζονται στο Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ και χρησιμοποιούνται όταν η τάξη στο εσωτερικό ενός κράτους έχει καταρρεύσει.

Παρότι αρχικά και για μία μικρή περίοδο, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, δημιουργήθηκε η εντύπωση πως πλέον θα ήταν δυνατή η συγκρότηση μιας δύναμης απευθείας υπό τον ΟΗΕ για δράση βάση του Κεφαλαίου VII του Καταστατικού της Χάρτη, η δυσμενής εξέλιξη της αποστολής στην Σομαλία, το πρόσταγμα της οποίας είχε ο ΟΗΕ και ο θάνατος αμερικανών στρατιωτών εκεί, ματαίωσε τις όποιες ελπίδες είχαν δημιουργηθεί.

ΟΗΕ και Ανθρωπιστική Επέμβαση

Οι επιχειρήσεις στο εσωτερικό ενός κράτους σε περιβάλλον εμφυλίου ή ενδοκρατικού πολέμου αποδείχθηκαν ιδιαίτερα δύσκολες. Αφενός χωρίς συμφωνία κατάπαυσης του πυρός οι δυνάμεις του ΟΗΕ ήταν εκτεθειμένες σε επιθέσεις, αφετέρου ο διαχωρισμός των μαχητών από τους αμάχους και η υποχρέωση σίτισης των τελευταίων ενέπλεκε τις δυνάμεις του ΟΗΕ σε τοπικές συγκρούσεις⁵³.

Ωστόσο, πέραν των επιχειρησιακών δυσκολιών οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης αντέκρουαν και στο δόγμα της μη επέμβασης στα εσωτερικά τρίτων κρατών. Ως

⁵³ Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.512

επέμβαση⁵⁴ παραδοσιακά έχει οριστεί η σκόπιμη εισβολή εντός κράτους χωρίς την συγκατάθεσή του από εξωτερικό δρώντα με σκοπό τη μεταβολή της λειτουργίας, της πολιτικής και των στόχων της κυβέρνησής του προς όφελος του επεμβαίνοντα. Στο άρθρο 2(7) του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ⁵⁵ γίνεται ξεκάθαρα αναφορά στην αρχή της μη επέμβασης όταν γίνεται λόγος πως οι κυβερνήσεις των κρατών μελών του ΟΗΕ έχουν αποκλειστική δικαιοδοσία εντός των συνόρων τους.

Η κρατική κυριαρχία αναφέρεται στην πεποίθηση ότι το κράτος εντός των γεωγραφικών συνόρων του έχει την απόλυτη πολιτική εξουσία, και πως εκτός αυτών δεν αναγνωρίζει άλλη υπερκείμενη εξουσία. Η έννοια της κυριαρχίας έχει τις ρίζες της στην Ειρήνη της Βεσφαλίας (1648) με την οποία τερματίστηκε ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648), που συχνά θεωρείται ως ο τελευταίος ευρωπαϊκός θρησκευτικός πόλεμος, αλλά κατ' ουσία αποτέλεσε πέρα από μια σύγκρουση για ισχύ και μια πάλη για την νομιμοποίηση της εξουσίας των αντιμαχομένων. Η Ειρήνη της Βεσφαλίας θεμελίωσε το δικαίωμα των Γερμανικών Κρατιδίων, που αποτελούσαν την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, να διεξάγουν την δική τους διπλωματία και τους αναγνωρίστηκε ακριβής και αμοιβαία ισότητα, αφήνοντας τα νομικά ελεύθερα από εξωτερικές υποθέσεις. Έτσι η υπερκείμενη θρησκευτική εξουσία (Πάπας) και πολιτική εξουσία (Αυτοκράτορας) υποβιβάστηκαν στο ίδιο επίπεδο με εκείνο των ηγεμόνων των Γερμανικών Κρατιδίων. Σήμερα η έννοια της κυριαρχίας ενός κράτους υποδηλώνει ότι αυτό είναι ελεύθερο να διαχειρίζεται τις εγχώριες υποθέσεις του χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις και ότι έχει δικαίωμα στην αυτοάμυνα, στη θέσπιση νόμων, στην αυτόνομη διπλωματία, στην προσφυγή στα διεθνή δικαστήρια και στη συμμετοχή του σε διεθνής οργανισμούς⁵⁶.

Σε άρθρο του ο Stephen Krasner υποστηρίζει πως προκειμένου πλέον να αναπτυχθούν εύρυθμες κοινωνίες, οι οποίες θα παρέχουν ασφάλεια, κοινωνικές υπηρεσίες και επικερδείς οικονομικές ευκαιρίες, σε χώρες οι οποίες υποφέρουν από εσωτερικές διαμάχες, οικονομική ανέχεια και φτωχές κυβερνητικές δυνατότητες θα μπορούσε να εφαρμοστούν θεσμοί κοινής κυριαρχίας. Η παγιοποίηση των διεθνών συνόρων και η απουσία κινδύνου της επιβίωσης των κρατών από το 1945, σε συνδυασμό με την ξένη βοήθεια και τα έσοδα από εξαγωγές πρώτων υλών, μείωσαν το κίνητρο των ηγετών κακοδιοικούμενων χωρών ή χωρών που προέρχονται από μια διαμάχη να ενεργήσουν κατά

⁵⁴ Weiss, Daws, op.cit., p.388

⁵⁵ Roberts, Kingsbury, *United Nations, divided world*, p.501

⁵⁶ Ibid., σελ.43

τρόπο που θα βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής στην κοινωνία και κατά συνέπεια τις συνθήκες ζωής των πολιτών τους. Σύμφωνα με τον Krasner, οι ηγέτες των ισχυρών δημοκρατικών χωρών έχουν μεγάλη ευθύνη να προωθήσουν τη χρηστή διακυβέρνηση σε αυτά τα αποτυχημένα κράτη ή στα κράτη που μόλις εξήλθαν μιας διαμάχης, θεωρώντας ότι οι ασθένειες, η εγκληματικότητα, η ανθρωπιστική κρίση και οι τρομοκρατικές απειλές δεν θα παραμείνουν στα γεωγραφικά όρια αυτών των κρατών, άλλα θα διαχυθούν και προς άλλες χώρες, ενδεχομένως και τις δικές τους. Οι θεσμοί κοινής κυριαρχίας αποτελούν έναν τρόπο για να επιτευχθεί αυτό χωρίς να αμφισβητηθεί η αρχή της κυριαρχίας των κρατών. Τέτοιοι θεσμοί μπορούν να δημιουργηθούν μόνο με τη σύμφωνη γνώμη της αναγνωρισμένης πολιτικής εξουσίας από τη μία και ενός εξωτερικού δρώντα, όπως ένα άλλο κράτος ή ένας διεθνής ή περιφερειακός οργανισμός από την άλλη. Τα θέματα στα οποία θα επικεντρωθούν θα είναι περιορισμένα και συγκεκριμένα, όπως για παράδειγμα η νομισματική πολιτική ή η διαχείριση των αποθεμάτων πετρελαίου και στόχος είναι μακροπρόθεσμα να καταστούν αυτοδύναμοι, με την έννοια ούτε το κράτος αλλά ούτε και το άλλο μέλος της συμφωνίας να επιθυμεί να απεμπλακεί από αυτή. Σε κράτη που μόλις εξήλθαν μιας διαμάχης ο θεσμός της κοινής κυριαρχίας μπορεί να βοηθήσει σε περιπτώσεις όπως τη διεξαγωγή εκλογών που δημιουργούν διεθνώς αναγνωρισμένη και εσωτερικά νομιμοποιημένη εξουσία ή στη δυνατότητα εκσυγχρονισμού των πολιτικών δομών. Σε ανελεύθερα καθεστώτα θα μπορούσε να εξασφαλίσει πως ο εθνικός πλούτος δεν θα ελέγχεται από τους κρατικούς αξιωματούχους ή ότι η αντιπολίτευση έχει τη δυνατότητα να δρα ελεύθερη με σκοπό τη βελτίωση της διακυβέρνησης⁵⁷.

Από το 1990 αρκετοί ήταν αυτοί που υποστήριξαν πως θα έπρεπε να δοθεί άδεια στον ΟΗΕ να επεμβαίνει στα εσωτερικά των κρατών καταδεικνύοντας πως ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ πέρα από τα δικαιώματα των κρατών αναγνωρίζει και τα ατομικά δικαιώματα [Άρθρο 1(3)]. Όταν γίνεται κατάφορη παραβίαση των ατομικών δικαιωμάτων ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ δικαιολογεί την επέμβαση της διεθνούς κοινότητας. Μια πρώτη χαλάρωση της αρχής της μη επέμβασης σημειώνεται σε ψήφισμα⁵⁸ του 1991 της Γενικής Συνέλευσης σύμφωνα με το οποίο «η εθνική κυριαρχία, εδαφική ακεραιότητα και εθνική ενότητα των κρατών πρέπει να γίνονται πλήρως σεβαστά σε συμφωνία με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό, ανθρωπιστική βοήθεια θα πρέπει να παρέχεται με τη συγκατάθεση της χώρας που έχει ανάγκη και

⁵⁷ Krasner, *Shared sovereignty*, p.69

⁵⁸ <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r182.htm>

καταρχήν στη βάση έκκλησης από την χώρα που έχει ανάγκη» (A/RES/46/182). Στο κείμενο αποτελεσμάτων της Παγκόσμιας Διάσκεψης του 2005⁵⁹, η Γενική Συνέλευση σημείωσε πως αν οι εθνικές αρχές «προδήλωσ αποτυγχάνουν να προστατεύσουν τους πληθυσμούς τους από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας» και αν οι ειρηνικές μέθοδοι είναι ανεπαρκείς, η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να αναλάβει συλλογική δράση μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ (A/RES/60/1).

Έχει υποστηριχθεί πως ανεξάρτητα από το τι προβλέπεται στα νομικά κείμενα, αποτελεί ηθική υποχρέωση κάθε κράτους η επέμβαση στο εσωτερικό άλλου κράτους για την προστασία πολιτών από γενοκτονία και μαζικές σφαγές. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η κυριαρχία πηγάζει από την υποχρέωση του κράτους να προστατέψει τους πολίτες του και κατά συνέπεια όταν αυτό αποτυγχάνει να το πράξει, χάνει και τα κυριαρχικά του δικαιώματα. Ωστόσο, η θεώρηση αυτή δημιουργεί προβλήματα διότι η παροχή άδειας επέμβασης στο εσωτερικό άλλου κράτους στη βάση της ηθικής υποχρέωσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει πολέμους με αφορμή ανθρωπιστικούς λόγους.

Έχουν αναπτυχθεί επτά συνολικά επιχειρήματα⁶⁰, από διαμορφωτές της πολιτικής, δικηγόρους διεθνούς δικαίου και ακαδημαϊκούς, που αντιτίθενται στην ανεξέλεγκτη ανθρωπιστική επέμβαση. Αυτά είναι:

(1) Δεν υφίσταται νομική βάση στο διεθνές δίκαιο για ανθρωπιστική επέμβαση, που δεν εξουσιοδοτείται από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

(2) Τα κράτη δεν επεμβαίνουν πρωταρχικά για ανθρωπιστικούς λόγους, σχεδόν πάντα έχουν και άλλα κίνητρα.

(3) Τα κράτη δεν επιτρέπεται να διακινδυνεύσουν τη ζωή του στρατιωτικού τους προσωπικού για τη διάσωση ξένων αν δεν εξυπηρετούνται και ίδια οφέλη.

(4) Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος εκμετάλλευσης της ανθρωπιστικής επέμβασης για εξυπηρέτηση ίδιων επιδιώξεων. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η επέμβαση του Χίτλερ στη Τσεχοσλοβακία υπό το πρόσχημα της προστασίας των εκεί γερμανικών πληθυσμών.

⁵⁹ http://www.unece.org/fileadmin/DAM/operact/Technical_Cooperation/Delivering_as_One/1_A_RES_60_1_2005_World_Summit.pdf

⁶⁰ Baylis, Smith, Owens, op.cit., p.513

(5) Υφίσταται ο κίνδυνος της επιλεκτικής επιλογής, της αποτυχίας δηλαδή να αντιμετωπιστούν όμοιες υποθέσεις με τον ίδιο τρόπο όπως συνέβη στο Νταρφούρ.

(6) Δεν υφίσταται πάντα ομοφωνία στο τι αποτελεί κατάφορη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία να δικαιολογεί ανθρωπιστική επέμβαση.

(7) Τέλος υπάρχει και η άποψη πως οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις είναι αναποτελεσματικές καθώς τα κράτη δημιουργούνται από την συγκατάθεση των πολιτών τους, οπότε η εξωτερική επιβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν έχει κανένα νόημα αν αυτοί δεν είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν ένα καταπιεστικό καθεστώς.

Η επέμβαση στο Κόσσοβο

Ο αριθμός των περιπτώσεων που ο ΟΗΕ με ψήφισμά του ενέκρινε επέμβαση λόγω σημαντικών παραβιάσεων των ατομικών δικαιωμάτων παραμένει περιορισμένος. Το Κόσσοβο ήταν αναμφισβήτητα η πρώτη περίπτωση κατά την οποία διεθνείς δυνάμεις επενέβησαν σε εθνικά κυρίαρχο κράτος με σκοπό να προστατέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών του. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Vaclav Havel, Πρόεδρος της Τσεχικής Δημοκρατίας τότε, «αυτός είναι ίσως ο πρώτος πόλεμος που δεν πραγματοποιείται στο όνομα των εθνικών συμφερόντων παρά στο όνομα των αρχών και αξιών. Αν κάποιος υποστηρίζει ότι υφίσταται ηθικός πόλεμος ή πόλεμος που πραγματοποιείται για ηθικές αιτιάσεις, τότε αυτός είναι ένας τέτοιος πόλεμος. Το Κόσσοβο δεν διαθέτει πετρελαιοπηγές, ούτε κάποιο μέλος της συμμαχίας είχε εδαφικές βλέψεις σε αυτό. Επιπλέον ο Μιλόσεβιτς δεν απειλεί την εδαφική ακεραιότητα κανενός μέλους της συμμαχίας, Η συμμαχία μάχεται από ενδιαφέρον για την τύχη των ανθρώπων εκεί»⁶¹.

Μετά το τέλος του πολέμου της Βοσνίας και παρά το γεγονός πως η Κροατία, η Σλοβενία και η Βοσνία αποτελούσαν πλέον ανεξάρτητα κράτη, το Γιουγκοσλαβικό πρόβλημα δεν είχε λυθεί. Οι Αλβανοί της Σερβίας εξακολουθούσαν να υφίστανται διακρίσεις και καταπίεση. Οι επιθέσεις του Απελευθερωτικού στρατού του Κοσσόβου (UCK), ο οποίος είχε δημιουργηθεί το 1992 και δεσμευόταν στον ένοπλο αγώνα για την απελευθέρωση του Κοσσόβου, σε απομονωμένα αστυνομικά τμήματα, προσέφεραν στον Μιλόσεβιτς την ευκαιρία να καταδικάσει κάθε αλβανική αντίσταση ως «τρομοκρατική» και να δώσει εντολή για μια εκστρατεία αυξανόμενης βίας. Μετά την επίθεση σερβικών

⁶¹ Falk, Kosovo, *World Order and the Future of International Law*, p.848

δυνάμεων στην Ντρένιτσα, τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση δήλωσαν συγκλονισμένες από την αστυνομική βία στο Κόσσοβο. Η συνεχιζόμενη κακομεταχείριση των Αλβανών του Κοσσόβου θα επέσυρε τελικά την επέμβαση των δυτικών δυνάμεων, μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων στο Ραμπουιγέ, οι οποίες έληξαν με την άρνηση του Βελιγραδίου να αποσύρει τις δυνάμεις του από το Κόσσοβο και να αποδεχθεί την παρουσία ξένης στρατιωτικής δύναμης στην περιοχή. Στις 24 Μαρτίου 1999, παρά την απουσία επίσημης έγκρισης του ΟΗΕ, πλοία αεροπλάνα και πύραυλοι άρχισαν να βάλουν κατά της Γιουγκοσλαβίας κηρύσσοντας στην πραγματικότητα πόλεμο εναντίον του καθεστώτος του Βελιγραδίου. Στον ΟΗΕ (ο οποίος έπρεπε να δώσει την εξουσιοδότησή του για μια τέτοια επέμβαση στις «εσωτερικές» υποθέσεις ενός κυρίαρχου κράτους) υπήρχε η ισχυρή αντίδραση της Κίνας και της Ρωσίας, της οποίας το κοινοβούλιο είχε υιοθετήσει απόφαση που χαρακτήριζε οποιαδήποτε μελλοντική δράση του NATO «παράνομη επίθεση». Ο πόλεμος διήρκε λιγότερο από τρεις μήνες, στην διάρκεια των οποίων οι δυνάμεις του NATO προκάλεσαν σοβαρές ζημιές στην καθεαυτή Σερβία εξαναγκάζοντας το Βελιγράδι την 9 Ιουνίου 1999 να συμφωνήσει σε απόσυρση όλων των στρατιωτικών και αστυνομικών δυνάμεών του από το Κόσσοβο. Οι επιθέσεις του NATO ανεστάλησαν και ο ΟΗΕ εξουσιοδότησε την «προσωρινή» κατοχή του Κοσσόβου από μια δύναμη υπό την ηγεσία του NATO⁶².

Η επέμβαση του NATO στο Κόσσοβο γέννησε το ερώτημα πώς η διεθνής κοινότητα θα έπρεπε να αντιδράσει στην περίπτωση που ένα κράτος, ή στην συγκεκριμένη περίπτωση μια ομάδα κρατών, επενέβαινε για ανθρωπιστικούς λόγους στο εσωτερικό ενός τρίτου κράτος χωρίς τη ρητή εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ο ΟΗΕ δεν εξουσιοδότησε το NATO να επέμβει αλλά και το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν καταδίκασε την επέμβαση, αφού όταν την 26 Μαρτίου 1999 η Ρωσία κατέθεσε σχέδιο ψηφίσματος στο Συμβούλιο Ασφαλείας ζητώντας την καταδίκη της χρήσης βίας από το NATO και την άμεση διακοπή των βομβαρδισμών, μόνο η Κίνα και η Ναμίμπια το συνυπέγραψαν με αποτέλεσμα να απορριφτεί. Με άλλα λόγια, ενώ ο ΟΗΕ δεν ήταν έτοιμος να εγκρίνει μονομερή ανθρωπιστική επέμβαση δεν επρόκειτο και να την καταδικάσει, αποδεχόμενος σιωπηρά να τη φέρει εις πέρας ένας περιφερειακός οργανισμός⁶³.

⁶² Ibid., p.849

⁶³ Ibid., p.852

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επέμβαση του ΝΑΤΟ μπορούν να συνοψισθούν στο ότι την αρχική ατολμία του ΟΗΕ να εξουσιοδοτήσει την χρήση βίας στο εσωτερικό ενός κυρίαρχου κράτους, βοήθησε να ξεπεράσει η πιθανότητα μιας ανθρωπιστικής καταστροφής. Ωστόσο, για να φτάσει ο ΟΗΕ σε αυτήν την απόφαση θα πρέπει να έχει προηγηθεί προσπάθεια πλήρους διερεύνησης και ειλικρινούς επίλυσης του προβλήματος με διπλωματικά μέσα. Επιπλέον η χρήση υπερβολικής ισχύος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος σε συνδυασμό με την αποφυγή των κινδύνων των ένοπλων επιχειρήσεων για τα στρατεύματα που συμμετέχουν, εις βάρος των θεωρητικά ευεργετούμενων από την επέμβαση αδυνατίζουν τα επιχειρήματα υπέρ των ανθρωπιστικών επεμβάσεων. Πέραν των παραπάνω και έχοντας πλέον την εμπειρία από την περιοχή, ένα σημαντικό στοιχείο αποτελεί και το αν τελικά η ανθρωπιστική επέμβαση κατόρθωσε να αποφύγει την εθνοκάθαρση τις άλλης πλευράς με δεδομένο ότι οι Σέρβοι εξαναγκάστηκαν από τους Αλβανόφωνους να το εγκαταλείψουν. Η περίπτωση του Κοσόβου κατέδειξε ότι η «εισαγόμενη δημοκρατία» και η εδραίωση κράτους με τη χρήση βίας δεν είναι ασφαλές μέσο προώθησης της διεθνούς ειρήνης και τάξης, αντίθετα μπορεί να αποτελέσει αιτία διεθνούς αταξίας στον βαθμό που αντιβαίνει τον θεμελιώδη κανόνα σεβασμού της κρατικής κυριαρχίας. Πολύ περισσότερο όταν στηρίζεται σε μονομερείς πρακτικές που αποσκοπούν στην αλλαγή καθεστώτος παραβιάζοντας την αρχή της μη επέμβασης και το σύστημα συλλογικής ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών που τη στηρίζει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο - Περιφερειακοί Οργανισμοί

Η αύξηση του αριθμού και η επέκταση των συγκρούσεων κάνουν αδύνατη την αντιμετώπισή τους μόνο από τον ΟΗΕ, ο οποίος φαίνεται να έχει εξαντλήσει τις υφιστάμενες στρατιωτικές και οικονομικές δυνατότητές του. Στον οικονομικό τομέα⁶⁴ είναι γνωστό ότι ο ΟΗΕ αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά προβλήματα, όπως συχνά επισημαίνεται από τον Γενικό Γραμματέα και περιοδικά αναμεταδίδεται από τα μέσα ενημέρωσης, όχι μόνο λόγω του αυξημένου κόστους των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, αλλά και από την άρνηση των μελών του να συνεισφέρουν αυτά που τους αναλογούν. Επιπλέον, η αύξηση των εθνοτικών συγκρούσεων έχει ως άμεση συνέπεια την εγγραφή πολλών νέων θεμάτων στην ημερήσια διάταξη της ειρηνευτικής δραστηριότητας του ΟΗΕ, ο οποίος καλείται να ασκήσει το ρόλο του χωρίς το απαιτούμενο προσωπικό και μέσα. Οι αριθμοί είναι απολύτως αποκαλυπτικοί. Οι εν εξελίξει επιχειρήσεις του ΟΗΕ⁶⁵ μέχρι την 31 Μαρτίου 2015 είναι δεκαέξι και το στρατιωτικό, αστυνομικό και πολιτικό προσωπικό που έχει αναπτυχθεί για τη διεξαγωγή τους ανέρχεται σε περισσότερα από εκατόν είκοσι πέντε χιλιάδες άτομα, προερχόμενα από εκατόν είκοσι χώρες με ετήσιο προϋπολογισμό 8,47 δισεκατομμύρια δολάρια, όταν το 1988 οι εν εξελίξει επιχειρήσεις ανέρχονταν σε δέκα, στις οποίες ενεργούσαν έντεκα χιλιάδες άτομα από είκοσι έξι χώρες με προϋπολογισμό 230 εκατομμύρια δολάρια.

Η δημιουργία μιας συμπληρωματικής σχέσης μεταξύ του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στη βάση των καταστατικών προδιαγραφών του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη επιβάλλεται πλέον από την επιβάρυνση της «ατζέντας» του πρώτου, λόγω της επέκτασης των εθνοτικών συγκρούσεων, σε συνδυασμό με τον νομικό επαναπροσδιορισμό της απειλής για την διεθνή ειρήνη και την ανάγκη της αξιοποίησης ορισμένων συγκριτικών πλεονεκτημάτων των δευτέρων. Οι περιφερειακοί οργανισμοί, ωστόσο, πολύ συχνά δεν έχουν τις επιχειρησιακές δυνατότητες και τους πόρους να αναπτύξουν δυνάμεις για τη διατήρηση της ειρήνης ή και δεν εκδηλώνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάληψη πρωτοβουλιών σε πεδία όπου, κατ' αρχήν, έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του ΟΗΕ, όπως εκείνο της αποκατάστασης της ειρήνης.

⁶⁴ Weiss, Daws, op.cit., p.675

⁶⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>

Η συνεργασία του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη δεν ακολουθεί ένα συγκεκριμένο πρότυπο, αλλά προσδιορίζεται βάσει της συγκυρίας που διαμορφώνεται σε κάθε περίπτωση από την εμβέλεια και τη δυναμική της κρίσης σε συνδυασμό με τις αντιδράσεις που αυτή προκαλεί, ιδίως σε περιφερειακό επίπεδο. Έτσι ο καταμερισμός εργασίας δεν υπακούει πάντοτε σε μια λειτουργική λογική που θα είχε ως αφετηρία τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών, υπό την έννοια «του τι μπορεί ο καθένας να κάνει καλύτερα» στις διάφορες φάσεις της διαχείρισης μιας κρίσης και ως συνέπεια την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της συνεργασίας τους. Στο πλαίσιο του καταμερισμού αυτού οι περιφερειακοί οργανισμοί επιτυγχάνουν την νομιμοποίησή τους ως συντελεστών της διαχείρισης μιας κρίσης και ιδίως της επιβολής της ειρήνης. Πέραν ωστόσο της νομιμοποίησής τους, η συνεργασία των περιφερειακών οργανισμών με τον ΟΗΕ συνεπάγεται όχι μόνο ενίσχυση του κύρους τους, αλλά συχνά και αύξηση της αποτελεσματικότητας της παρέμβασής του. Αυτό μπορεί μεταξύ άλλων να συμβεί στην περίπτωση λήψης παράλληλων μέτρων από το Συμβούλιο Ασφαλείας, τα οποία γενικεύουν την ισχύ των ίδιων μέτρων που έχουν ληφθεί από τον περιφερειακό οργανισμό, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την επιβολή εμπάργκο στην αποστολή όπλων προς μια χώρα⁶⁶.

Στην Ευρωπαϊκή ήπειρο οι δύο σημαντικότεροι περιφερειακοί οργανισμοί είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και η Βορειοατλαντική Συμμαχία (ΝΑΤΟ).

Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)

Η ΕΕ αποτελεί μια μοναδική οντότητα η οποία έχει θεσμοποιηθεί σε βάθος και στην οποία τα μέλη της έχουν δεσμευτεί σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο σε κανέναν άλλο περιφερειακό οργανισμό. Η ΕΕ ιδρύθηκε ως Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) με την συνθήκη της Ρώμης το 1957 από έξι κράτη - μέλη⁶⁷. Σήμερα η ΕΕ αποτελείται από συνολικά είκοσι οκτώ κράτη μέλη⁶⁸ μετά την είσοδο την 1 Ιουλίου 2013 της Κροατίας.

Η βασική δομή της ΕΕ⁶⁹ περιλαμβάνει:

⁶⁶ Weiss, *op.cit.*, p.349

⁶⁷ Γαλλία – Γερμανία – Ιταλία – Βέλγιο – Ολλανδία – Λουξεμβούργο

⁶⁸ http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_el.htm

⁶⁹ Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση*, σελ.42

(1) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Συστάθηκε το 1974 και αποτελείται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων, τον Πρόεδρό του και τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέρχεται από τον Πρόεδρο σε σύνοδο κορυφής τουλάχιστον τέσσερις φορές ετησίως, αλλά όταν το απαιτεί η κατάσταση ο Πρόεδρος μπορεί να συγκαλέσει έκτακτη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Αποτελεί το κρίσιμο εκείνο όργανο για την ανάληψη πρωτοβουλιών σε δύσκολα πολιτικά και οικονομικά θέματα.

Από το 2009 του Συμβουλίου προΐσταται ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο οποίος αναλαμβάνει τις εργασίες που εκτελούσαν προηγουμένως οι εκ περιτροπής Προεδρίες. Εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία για θητεία δύομισι ετών, άπαξ ανανεώσιμη. Ο μόνιμος Πρόεδρος έχει κατ' ανάγκη την ίδια εθνικότητα με ένα από τα μέλη του Ευρωπαϊκού συμβουλίου αλλά δεν συμμετέχει στις διαδικασίες ψηφοφορίας. Δεδομένου ότι δεν ασκεί εθνικό αξίωμα, ο Πρόεδρος έχει την άνεση χρόνου και την ελευθερία πνεύματος για να διεξάγει τις απαραίτητες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις με τους αρχηγούς των κρατών μελών, διευκολύνοντας έτσι τη συνοχή και τη συναίνεση, καθώς και την προώθηση των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Επιπλέον ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εξασφαλίζει την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης στον τομέα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας.

(2) Την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Αποτελεί το υπερεθνικό εκτελεστικό όργανο της ΕΕ. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής ενεργεί ως επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας και κατανέμει τα χαρτοφυλάκια στους επιτρόπους. Αρχικά, σε κάθε κράτος μέλος αντιστοιχεί ένας επίτροπος, ο οποίος υπηρετεί πενταετή θητεία και αναμένεται να ενεργήσει προς όφελος της ΕΕ ως σύνολο και όχι στα στενά εθνικά πλαίσια. Με την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας μειώθηκε ο αριθμός των Ευρωπαίων Επιτρόπων από την 1η Ιανουαρίου 2014. Συγκεκριμένα, δεν θα υπάρχει πλέον ένας Επίτροπος από κάθε κράτος-μέλος αλλά από τα δυο τρίτα των κρατών-μελών της ΕΕ. Οι Επίτροποι θα επιλέγονται στη βάση της ίσης, εκ περιτροπής εκπροσώπησης για μια πενταετή θητεία, διασφαλίζοντας την ίση συμμετοχή

όλων των κρατών-μελών της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι θα υπάρχει ένας Επίτροπος από κάθε κράτος-μέλος σε δυο από τις τρεις διαδοχικές Επιτροπές⁷⁰.

(3) Το Συμβούλιο της ΕΕ

Αποτελείται από τους υπουργούς των εθνικών κυβερνήσεων. Η Προεδρία των συνθέσεων του Συμβουλίου, πλην της σύνθεσης των Εξωτερικών Υποθέσεων, εναλλάσσεται κάθε έξι μήνες και πρόεδρος αναλαμβάνει ο εκάστοτε υπουργός του οποίου η χώρα έχει αναλάβει την Προεδρία.

Από το 2009 με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, στις διατάξεις περί Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας έχει θεσπιστεί ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας⁷¹. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία και με τη συμφωνία του Προέδρου της Επιτροπής, διορίζει τον ύπατο εκπρόσωπο. Ο ύπατος εκπρόσωπος ασκεί την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ένωσης και συμβάλλει με τις προτάσεις του στο σχεδιασμό της πολιτικής αυτής, την οποία εκτελεί ως εντολοδόχος του Συμβουλίου, ενώ κατά τον ίδιο τρόπο ενεργεί για την κοινή πολιτική ασφαλείας και άμυνας. Επιπλέον, εκπροσωπεί την Ένωση για ζητήματα που εμπίπτουν στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και διεξάγει πολιτικό διάλογο με τρίτους εξ ονόματος της Ένωσης και εκφράζει τη θέση της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις. Ο ύπατος εκπρόσωπος προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, ενώ συγχρόνως κατέχει μια εκ των θέσεων αντιπροέδρου της Επιτροπής. Αυτός ο σύνδεσμος της Επιτροπής με το Συμβούλιο στο πρόσωπο του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης μπορεί να είναι ευνοϊκός για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας.

(4) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Αποτελεί την φωνή των πολιτών της ΕΕ, καθώς τα μέλη του εκλέγονται για πενταετή θητεία απευθείας από τους πολίτες. Με την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας ενισχύεται σημαντικά ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των Εθνικών Κοινοβουλίων των κρατών-μελών της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέκτησε νέες σημαντικές εξουσίες όσον αφορά τις νομοθετικές και δημοσιονομικές αρμοδιότητες

⁷⁰ <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/0/08879c24534b26f6c2257690002bb863?OpenDocument>

⁷¹ Μούσης, *op.cit.*, σελ.157

του καθώς και για την έγκριση διεθνών συμφωνιών. Ενισχύεται η χρήση της διαδικασίας συναπόφασης κατά την άσκηση της πολιτικής διασφαλίζοντας την ισότιμη θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με το Συμβούλιο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν θα αριθμεί περισσότερα από 751 μέλη. Ο αριθμός των εθνικών αντιπροσώπων για κάθε χώρα έχει οριστεί από 6 μέχρι 96 για κάθε κράτος-μέλος.

(5) Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

Έχει έδρα στο Λουξεμβούργο και αποστολή του είναι η ερμηνεία και εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας

Η Γιουγκοσλαβική Κρίση

Η ανάπτυξη ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων ανεξάρτητα από το ΝΑΤΟ ουσιαστικά ξεκίνησε στη σύνοδο κορυφής του 1999. Μέχρι τότε η διστακτικότητα των ισχυρών χωρών να εκχωρήσουν την ανεξαρτησία τους στη παγκόσμια πολιτική σκηνή, ιδιαίτερα των κατόχων μόνιμης θέσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας, είχε ως αποτέλεσμα η επιρροή της ΕΕ ως συλλογική οντότητα να μην υφίσταται. Από το 1999 η συγκρότηση ευρωπαϊκών δυνατοτήτων για ανθρωπιστικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις διατήρησης και επιβολής της ειρήνης, είχε ως αποτέλεσμα η ΕΕ να αναλάβει ενεργό ρόλο στην παγκόσμια πολιτική. Η ΕΕ αποτελεί τον μεγαλύτερο θεσμό που συνεισφέρει στον ΟΗΕ και τον μεγαλύτερο πάροχο ανθρωπιστικής βοήθειας παγκοσμίως. Ωστόσο, μέχρι να φτάσει στο επίπεδο αυτό η ΕΕ βίωσε την αποτυχία της Γιουγκοσλαβικής κρίσης⁷².

Τον Ιούνιο του 1991 η Σλοβενία και η Κροατία ανέλαβαν τον έλεγχο των συνόρων τους. Οι Ευρωπαίοι ήταν οι πρώτοι που προσπάθησαν να παρέμβουν στέλνοντας ομάδα υπουργών της τότε ΕΟΚ στη Γιουγκοσλαβία. Ο υπουργός εξωτερικών του Λουξεμβούργου, Ζακ Πόος, με την ευκαιρία της επίσκεψης δήλωσε χαρακτηριστικά ότι «ανέτειλε η ώρα της Ευρώπης», ισχυρισμός που έμεινε αξέχαστος. Ωστόσο παρά τη δημιουργία επιτροπών υψηλού επιπέδου για να ερευνήσουν, να διατητηύσουν και να προτείνουν, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι διάφοροι οργανισμοί της αποδείχτηκαν ανήμποροι για τον σημαντικό λόγο ότι τα μέλη της ήταν διαιρεμένα ανάμεσα στις χώρες οι οποίες, όπως η Γερμανία και η Αυστρία, ευνοούσαν τις αποσχισθείσες δημοκρατίες και στις χώρες με επικεφαλής τη Γαλλία, οι οποίες ήθελαν να διατηρηθούν τα υπάρχοντα σύνορα και κράτη και για αυτόν τον λόγο ευνοούσαν τη Σερβία.

⁷² Armstrong, Lloyd, Redmond, *The globalization of world politics*, p.201

Εφόσον οι ΗΠΑ (και επομένως το ΝΑΤΟ) παρέμεναν αποφασιστικά υπέρ των ΗΠΑ, απέμεναν μόνα τα Ηνωμένα Έθνη. Εκτός, όμως, από την επιβολή κυρώσεων στο Βελιγράδι, φαινόταν πως ο ΟΗΕ ελάχιστα πράγματα μπορούσε να κάνει. Ιστορικά οι στρατιωτικές δυνάμεις υπό την διοίκηση του ΟΗΕ έμπαιναν σε πληγείσες από πόλεμο περιοχές και χώρες για να εξασφαλίσουν και να διατηρήσουν την ειρήνη. Στη Γιουγκοσλαβία, όμως, δεν υπήρχε ακόμα καμία ειρήνη, την οποία θα έπρεπε να διατηρήσουν και δεν υπήρχε ούτε η θέληση, ούτε τα μέσα για την επιβάλουν επιτοπίως. Όπως στη συγκρίσιμη περίπτωση του ισπανικού εμφυλίου πολέμου, στην πράξη η υποτιθέμενη διεθνής στάση ουδετερότητας ευνοούσε τον επιτιθέμενο στην εμφύλια σύγκρουση. Το μόνο πρακτικό επίτευγμα της διεθνούς κοινότητας πριν το 1995 ήταν ότι εγκατέστησε μια δύναμη προστασίας του ΟΗΕ 14000 ανδρών στην Κροατία για να χωρίζει τους Κροάτες από τους Σέρβους μετά το καταλάγιασμα των μαχών. Και στη συνέχεια έστολε ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ μερικών εκατοντάδων ανδρών σε επιλεγμένες πόλεις της Βοσνίας, οι οποίες ορίζονταν ως «ασφαλείς περιοχές» προκειμένου να προστατεύουν τον αυξανόμενο αριθμό προσφύγων (κυρίως μουσουλμάνων) που είχαν συγκεντρωθεί σε αυτές. Χρειάστηκαν δύο βομβαρδισμοί της αγοράς του Σαράγεβο και η σφαγή στην Σρεμπρένιτσα⁷³ για να αναλάβει δράση το ΝΑΤΟ⁷⁴.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπό το βάρος της περιθωριοποίησης της στην κρίση του κόλπου και με την προοπτική μιας νεοπαγούς Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, θεώρησε ότι είχε κατ' αποκλειστικότητα τη δυνατότητα και την αρμοδιότητα διαχείρισης της κρίσης, λόγω της άμεσης γειννίασης, όπως συνάγεται από την παρατήρηση του τότε Προέδρου της Επιτροπής Ζάκ Ντελόρ, το καλοκαίρι του 1991: «Δεν αναμειγνύομαστε στις υποθέσεις των Αμερικανών. Ελπίζουμε ότι και αυτοί θα επιδείξουν τον ανάλογο σεβασμό και δεν θα αναμειχθούν στις δικές μας»⁷⁵. Ωστόσο, χωρίς τους

⁷³ Στις 11 Ιουλίου 1995 οι σερβοβοσνιακές δυνάμεις υπό την ηγεσία του Στρατηγού Μλάντιτς εισέβαλαν θρασύτατα σε μια από τις αποκαλούμενες «ασφαλείς περιοχές» του ΟΗΕ, στην πόλη Σρεμπρένιτσα στην ανατολική Βοσνία, που ήταν γεμάτη με τρομοκρατημένους μουσουλμάνους πρόσφυγες. Η Σρεμπρένιτσα όχι μόνο προστατευόταν επισήμως με εντολή του ΟΗΕ, αλλά και από ειρηνευτική δύναμη 400 ενόπλων Ολλανδών στρατιωτών. Όμως όταν έφθασαν οι άντρες του Μλάντιτς, το ολλανδικό τάγμα κατέθεσε τα όπλα και δεν πρόβαλε καμία αντίσταση όταν τα σερβικά στρατεύματα ξεχώρισαν συστηματικά τους άνδρες και τα αγόρια από τα υπόλοιπα μέλη της μουσουλμανικής κοινότητας. Τις επόμενες τέσσερις μέρες οι Σερβοβόσνιοι τους δολοφόνησαν σχεδόν όλους (7400 άτομα μεταξύ των οποίων ακόμα και αγόρια 13 ετών). Η Σρεμπρένιτσα ήταν η χειρότερη μαζική σφαγή στην Ευρώπη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έγκλημα πολέμου εφάμιλλο της σφαγής στο Κατύν, που διαπράχθηκε κάτω από το βλέμμα των διεθνών παρατηρητών.

⁷⁴ Χειλά, *Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21ο αιώνα*, σελ.97

⁷⁵ Foreign Affairs, Vol.4, p.49

αναγκαίους θεσμικούς μηχανισμούς για τη διαχείριση μιας κρίσης τέτοιας εμβέλειας, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα περιορίστηκε αρχικά σε μεσολαβητικές προσπάθειες, στην αποστολή παρατηρητών σε συνεργασία με την ΔΑΣΕ, την επιβολή εμπάργκο στην αποστολή όπλων σε ολόκληρη την πρώην Γιουγκοσλαβία και την ανάπτυξη μιας έντονης, αλλά ατελέσφορης διπλωματικής κινητικότητας, η οποία απέτυχε να επιβάλει τον τερματισμό των εχθροπραξιών. Η περίπτωση της Γιουγκοσλαβικής κρίσης ανέδειξε πως η επέμβαση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν έγινε για λόγους προώθησης ανθρωπιστικών αξιών και κοινών συμφερόντων της ανθρωπότητας, όπως επικαλείται η φιλελεύθερη ρητορική, αλλά για την προώθηση των μεμονωμένων της συμφερόντων, όπως αναφέρει και ο Mearsheimer «Παρά τη ρητορική αυτή, οι μεγάλες δυνάμεις δεν συνεργάζονται για να προάγουν την παγκόσμια ειρήνη ως αυτοσκοπό. Αντ' αυτού, η καθεμιά τους προσπαθεί να μεγιστοποιήσει το δικό της μερίδιο επί της παγκόσμιας ισχύος, κάτι που αναμένεται να έρθει σε σύγκρουση με το σκοπό της δημιουργίας και υποστήριξης σταθερών διεθνών τάξεων»⁷⁶. Επιπλέον, ανέδειξε τις αδυναμίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η οποία παρά τις άκαρπες διπλωματικές μεσολαβητικές προσπάθειες δίσταζε να προχωρήσει στο επόμενο βήμα της εξαναγκαστικής δράσης, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό ουσιώδους σημασίας την εξέταση της αποφασιστικότητας του περιφερειακού οργανισμού, προ της ανάθεσης σε αυτόν ειρηνευτικών αποστολών, ώστε να μην πληγεί το κύρος του ΟΗΕ. Από την άλλη πλευρά ωστόσο αναδεικνύεται και το γεγονός πως ένας περιφερειακός οργανισμός είναι πολύ περισσότερο πρόθυμος να εμπλακεί σε μια περιοχή της περιφέρειάς του.

Βορειοατλαντική Συμμαχία (NATO)

Το NATO σχηματίστηκε ως στρατιωτική συμμαχία στα πλαίσια του Ψυχρού Πολέμου, με σκοπό σύμφωνα με τα λόγια του πρώτου Γενικού του Γραμματέα, Λόρδου Ismay, «να κρατήσει τους Αμερικανούς εντός, του Ρώσους εκτός και τους Γερμανούς κάτω»⁷⁷. Παρότι εξ αρχής αποτελούσε κάτι περισσότερο από μια συμμαχία, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου έχει μετασχηματιστεί σημαντικά⁷⁸. Το NATO σήμερα αποτελείται από 28 κράτη – μέλη και έχει αναλάβει αποστολές στα Βαλκάνια, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, τη Σομαλία και το Σουδάν.

⁷⁶ Mearsheimer, *op.cit.*, σελ.115

⁷⁷ “to keep the Americans in, the Russians out and the Germans down”

⁷⁸ Karns, Mingst, *International organizations*, p.155

Ο πυρήνας της βορειοατλαντικής συμμαχίας εστιάζεται στο άρθρο 5 του συμφώνου το οποίο αναφέρει πως «επίθεση εναντίον ενός οι περισσότερων (εκ των κρατών – μελών) στην Ευρώπη ή την Βόρεια Αμερική θα θεωρηθεί ως επίθεση εναντίον όλων», υποχρεώνοντας όλα τα μέλη να βοηθήσουν το κράτος – μέλος που δέχτηκε επίθεση. Στην μεταψυχροπολεμική εποχή ο ρόλος του αποτελεί πεδίο συζητήσεων.

Το κύριο όργανο του NATO, το οποίο συνεδριάζει τουλάχιστον δύο φορές ετησίως σε επίπεδο υπουργών (εξωτερικών ή άμυνας) και εβδομαδιαίως σε επίπεδο αντιπροσώπων στις Βρυξέλες, είναι το Συμβούλιο. Περιοδικά, το Συμβούλιο συνεδριάζει σε επίπεδο κορυφής (αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων) για να χαράξει στρατηγική, προωθήσει πρωτοβουλίες και αποφασίσει συνεργασίες. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με ομοφωνία με κάθε μέλος να έχει το δικαίωμα της αρνησικυρίας (veto). Ο Γενικός Γραμματέας του NATO προεδρεύει του Συμβουλίου και επιπλέον θέτει τα θέματα προς συζήτηση στο Συμβούλιο, αντιπροσωπεύει τον οργανισμό σε συναντήσεις με κράτη ή άλλους οργανισμούς και επιβλέπει την γραμματεία. Η αντιπροσωπεία του NATO αν και όχι επίσημο όργανο συνδέει την Συμμαχία με τους πολίτες των κρατών – μελών⁷⁹.

Η Στρατιωτική Επιτροπή του NATO αποτελείται από τους Αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων των κρατών – μελών, στην οποία προΐσταται ο Ανώτατος Διοικητής της Συμμαχίας στην Ευρώπη (SACEUR)⁸⁰, που είθισται να είναι αμερικανός ανώτατος αξιωματικός. Το Ανώτατο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων στην Ευρώπη (SHAPE)⁸¹, στη Μόνς του Βελγίου, διευθύνει όλες τις συμμαχικές επιχειρήσεις.

Το 1994 το NATO ίδρυσε το θεσμό της «Συνεργασίας για την Ειρήνη (PfP)⁸²». Σήμερα στο πρόγραμμα περιλαμβάνονται 22 χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ρωσία⁸³. Αποτέλεσμα του προγράμματος αυτού το 1995 ήταν να συμμετάσχουν στην επιχείρηση του NATO στη Βοσνία, 22 συνολικά χώρες.

Η Βοσνιακή Κρίση

⁷⁹ Ibid., p.155

⁸⁰ Supreme Allied Commander Europe

⁸¹ Supreme Headquarters Allied Powers Europe

⁸² Partnership for Peace

⁸³ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm

Στη Βοσνία το γιουγκοσλαβικό Σύνταγμα δεν αναγνώριζε βοσνιακό έθνος, αλλά τρία συστατικά έθνη, κανένα εκ των οποίων δεν διέθετε πλειοψηφία. Οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι πίεζαν για διεθνή αναγνώριση στα πρότυπα της Σλοβενίας και της Κροατίας, ενώ οι Σέρβοι και οι Κροάτες είχαν ως επιδίωξη τον διαμελισμό των εδαφών της Βοσνίας. Η εθνοτική σύνθεση του νέου κράτους και η εσωτερική ανομοιογένεια σε συνδυασμό με την απουσία μιας κυρίαρχης πλειοψηφούσας εθνότητας άφηνε περιθώρια στην κάθε εθνότητα να διεκδικήσει κυριαρχία επί του εδάφους όχι στη βάση εθνοτικής υπεροχής, αλλά των κεκτημένων στα πεδία των μαχών.

Οι ΗΠΑ, αρχικά απασχολημένες με την επέμβαση στο Ιράκ και την ανθρωπιστική κρίση στη Σομαλία, δεν ήταν διατεθειμένες να δεσμεύσουν χερσαίες δυνάμεις στην Ευρώπη. Ωστόσο, αντιλαμβανόμενες πως με την παρατεινόμενη απραξία διακυβευόταν η αξιοπιστία τους ως η μοναδική υπερδύναμη μετά την κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και κατ' επέκταση η αξιοπιστία του NATO, μετά τον δεύτερο βομβαρδισμό της αγοράς του Σεράγεβο τον Αύγουστο του 1995 αποφάσισαν να επέμβουν. Η επιχείρηση με το κωδικό όνομα "Operation Deliberate Force", συγκροτήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1995, ξεπερνώντας τον δισταγμό της ηγεσίας του ΟΗΕ, ορισμένων Ευρωπαίων ηγετών ακόμα και ορισμένων αμερικανών στρατιωτικών και ήταν από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην ιστορία του NATO. Οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί που ακολούθησαν είχαν σαν αποτέλεσμα στις 5 Οκτωβρίου ο Πρόεδρος Κλίντον να αναγγείλει κατάπαυση του πυρός, δηλώνοντας πως τα εμπλεκόμενα μέρη είχαν συμφωνήσει να διεξάγουν ειρηνευτικές συνομιλίες. Την 1^η Νοεμβρίου οι Πρόεδροι Τούζμαν της Κροατίας, Μιλόσεβιτς της Σερβίας και ο εκπρόσωπος των Βόσνιων μουσουλμάνων Ιζετμπέκοβιτς ξεκίνησαν τις συνομιλίες στο Ντέιτον του Οχάιο, όπου επετεύχθη και η ομώνυμη συμφωνία. Μετά την συμφωνία του Ντέιτον, με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας το NATO, συγκρότησε στρατιωτική και αστυνομική δύναμη με σκοπό την κατάπαυση του πυρός, την οριοθέτηση των εσωτερικών συνόρων και την απόσυρση του βαρέως οπλισμού. Το 1997 η παραπάνω δύναμη αντικαταστάθηκε από τη Δύναμη Σταθεροποίησης, που σκοπό είχε τη δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος, εντός του οποίου θα μπορούσε να προχωρήσει η ανοικοδόμηση της χώρας. Το 2004 με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ η αποστολή του NATO ολοκληρώθηκε και εξουσιοδοτήθηκε ευρωπαϊκή δύναμη στη βάση του Κεφαλαίου VII του Χάρτη να αναλάβει δράση προκειμένου να εξασφαλίσει την εφαρμογή των όρων της Συνθήκης. Η

διεθνής παρέμβαση στη Βοσνία έφερε αντιμέτωπη τη διεθνή κοινότητα με διλλήματα σχετικά με τις προϋποθέσεις και τα μέσα χειρισμού της⁸⁴.

Η νατοϊκή επιχείρηση τεκμηρίωσε την εικόνα του NATO ως αξιόπιστης και αναγκαίας συμμαχίας για την αντιμετώπιση των διεθνών προκλήσεων μετά την κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Επιπλέον κατέδειξε ότι οι περιφερειακοί οργανισμοί μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην αποτελεσματική ανάληψη ειρηνευτικών αποστολών, προσφέροντας λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα με τις ειδικές γνώσεις τους, καθώς και νομιμοποίηση με το κύρος που διαθέτουν και αναγνωρίζεται στην περιοχή. Από την άλλη πλευρά, κατέστη εμφανής η σημασία νομιμοποίησης του περιφερειακού οργανισμού από τον ΟΗΕ. Για ακόμη μία φορά, ωστόσο, και παρά το γεγονός πως η Συμφωνία του Ντέιτον ήταν προϊόν πολυμερούς διαπραγμάτευσης και συνεργασίας και όχι μονομερής δράση, η διεθνής παρέμβαση δεν ήταν ικανή να αναστείλει τους φόβους και τις ανασφάλειες των διάφορων εθνοτικών ομάδων.

⁸⁴ Χειλά, *op.cit.*, σελ.106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο - Τα επόμενα βήματα του ΟΗΕ για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της διεθνούς πραγματικότητας

Η προβληματική της συνεργασίας του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς στο πεδίο της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας εστιάζεται κατ' αρχήν, στο ζήτημα του συντονισμού των ρόλων τους και των δραστηριοτήτων τους σε όλες τις φάσεις της ειρηνευτικής διαδικασίας: την προληπτική διπλωματία, την αποκατάσταση, διατήρηση, επιβολή και εδραίωση της ειρήνης. Το πρόβλημα προσλαμβάνει οξύτερη μορφή στην περίπτωση συνεργασίας του ΟΗΕ με περισσότερους του ενός περιφερειακούς οργανισμούς κατά τη διαχείριση μιας κρίσης, οπότε είναι δυνατό να προκύψουν επικαλύψεις ρόλων και αρμοδιοτήτων. Στο πεδίο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων η μη ενιαία διοίκηση των μονάδων, οι διαφορετικές προσεγγίσεις των συνεργαζόμενων οργανισμών, όσον αφορά την εκπλήρωση της αποστολής τους, ανάλογα με το χαρακτήρα τους και την οπτική τους και η καθιέρωση μιας σύνθετης και πολυεπίπεδης διαδικασίας για τη λήψη των αποφάσεων επιδρούν ανασταλτικά στην εξέλιξη του ειρηνευτικού εγχειρήματος, όπως κατέδειξε η εμπειρία της γιουγκοσλαβικής κρίσης.

Αν γίνει δεκτό ότι η επιβάρυνση του ΟΗΕ και η εξ αυτής διευρυνόμενη αναντιστοιχία ευθυνών και δυνατοτήτων του επιβάλλουν την ενίσχυση της συνεργασίας του με τους περιφερειακούς οργανισμούς, γίνεται προφανές ότι η συνεργασία αυτή δεν μπορεί να διαμορφώνεται υπό την πίεση της εκάστοτε συγκυρίας και στο πλαίσιο θεσμικών αυτοσχεδιασμών. Χωρίς να παραγνωρίζεται η σημασία του χαρακτήρα της διένεξης και των διαφορετικών δυνατοτήτων των περιφερειακών οργανισμών, η συνεργασία των τελευταίων με τον ΟΗΕ θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο μιας πολυμερούς θεσμικής συμφωνίας. Συμβαλλόμενα μέρη στη συμφωνία αυτή θα είναι ο ΟΗΕ και οι περιφερειακοί οργανισμοί που έχουν τη βούληση και τις δυνατότητες να συνάψουν μια εταιρική σχέση με αυτόν βάσει των προδιαγραφών του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη. Οι κατά καιρούς διεξαγόμενες σχετικές διαβουλεύσεις μεταξύ του ΟΗΕ και ορισμένων περιφερειακών οργανισμών μετά από πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα επιτρέπουν έναν πρώτο προσδιορισμό του αριθμού και της φυσιογνωμίας των συμβαλλόμενων μερών. Όσον αφορά το περιεχόμενο της προτεινόμενης συμφωνίας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η λογική ενός λειτουργικού καταμερισμού εργασίας μεταξύ

του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών σε συνδυασμό με την ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων που προέκυψαν στην πράξη επιβάλλει⁸⁵:

(1) Τη ρύθμιση του καθεστώτος των σχέσεών τους και ιδιαίτερα του ζητήματος αν οι δεύτεροι θα ενεργούν ως «εκτελεστικά όργανα» του πρώτου μετά από ειδική συμφωνία, με όρι ότι αυτό συνεπάγεται για την αυτονομία τους.

(2) Τον επιμερισμό των οικονομικών βαρών και τον προσδιορισμό του τρόπου καλύψεώς τους.

(3) Την πρόβλεψη μηχανισμών διαβουλεύσεων, ανταλλαγής πληροφοριών και παροχής «ειρηνευτικής» τεχνογνωσίας.

(4) Τη διευθέτηση των ζητημάτων που συναρτώνται με τη διεξαγωγή κοινών ειρηνευτικών επιχειρήσεων.

Η άρθρωση ενός τέτοιου θεσμικού πλαισίου θα διευκολύνει τον καταμερισμό εργασίας μεταξύ του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών κατά τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας χωρίς, όμως και να αποτελεί εγγύηση για την ενίσχυση της συνεργασίας τους κατά τις διατάξεις των άρθρων του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη. Πέραν του θεσμικού πλαισίου, αυτό θα απαιτούσε ακόμη:

(1) Τη δημιουργία των κατάλληλων μηχανισμών στους περιφερειακούς οργανισμούς για την πρόληψη των συγκρούσεων και την αποκατάσταση, διατήρηση και εμπέδωση της ειρήνης

(2) Την οικονομική στήριξη των μηχανισμών αυτών, όταν απαιτείται λόγω της οικονομικής κατάστασης του οργανισμού από τον ΟΗΕ ή σε περίπτωση αδυναμίας του, από ένα ταμείο στο οποίο θα συνεισφέρουν εθελοντικά κράτη και διεθνείς οργανισμοί.

(3) Τη βούληση του Συμβουλίου Ασφαλείας να αξιοποιήσει τους περιφερειακούς οργανισμούς ως συντελεστές διατήρησης της ειρήνης, επιχειρώντας παράλληλα την των δραστηριοτήτων του που επιβάλλει, μεταξύ άλλων και η ανάπτυξη του περιφερισμού.

Με τις προϋποθέσεις αυτές η ενεργοποίηση του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη συνιστά την απαρχή μιας διαδικασίας, που θα οδηγήσει σε έναν λειτουργικό καταμερισμό εργασίας

⁸⁵ Fawcett, Hurrell, *Regionalism in world politics*, p.318

μεταξύ του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πεδίο της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Επιπλέον, πέρα από τη διεύρυνση του πεδίου συνεργασίας του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς είναι γενικά αποδεκτό ότι κάθε ζωντανός οργανισμός, για να επιζήσει και να λειτουργήσει αποτελεσματικά σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, πρέπει να έχει τη δυνατότητα και τη θέληση να προσαρμόζεται στις διαρκώς μεταλλασσόμενες συνθήκες. Έτσι λοιπόν και ο ΟΗΕ έχει ανάγκη προσαρμογής στα νέα δεδομένα και ως τέτοια προσπάθεια θα πρέπει να θεωρείται η Σύνοδος που έλαβε χώρα το 2000 και έθεσε τους στόχους ανάπτυξης.

Με γνώμονα τη βέλτιστη ανταπόκριση του Οργανισμού στα θέματα διεθνούς ασφάλειας οι σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις του ΟΗΕ προτείνονται ως ακολούθως :

(1) Συμβούλιο Ασφαλείας

Οι συζητήσεις για την αλλαγή της σύνθεσης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν είναι καινούργιες⁸⁶. Το 1963-5 τα μη μόνιμα μέλη αυξήθηκαν από έξι στη σημερινή θέση των δέκα μελών ενώ το 1979 η Ινδία πρότεινε επιπλέον αύξηση σε δεκατέσσερα μέλη⁸⁷, η οποία δεν έγινε δεκτή.

Στις μέρες μας η συζήτηση της σύνθεσης του Συμβουλίου Ασφαλείας επικεντρώνεται στη σύνθεση των μόνιμων μελών του και το δικαίωμα αρνησικυρίας. Χώρες όπως η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Ινδία, η Ινδονησία, η Βραζιλία, το Μεξικό, η Νιγηρία και η Αίγυπτος θεωρείται ότι συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που απαιτούνται για να γίνουν μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Σε κάθε περίπτωση η ανησυχία για την αύξηση του αριθμού των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας προέρχεται από το γεγονός πως οποιαδήποτε αύξηση θα επιφέρει δυσκολίες στη λήψη αποφάσεων. Οι διαπραγματεύσεις θα γίνουν ιδιαίτερα περίπλοκες και ο χρόνος αντίδρασης ίσως να αυξηθεί. Η επιδίωξη και το ζητούμενο σε κάθε περίπτωση είναι οποιαδήποτε αλλαγή στη σύνθεση των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας να αντικατοπτρίζει τον διεθνή συσχετισμό δυνάμεων, να

⁸⁶ Roberts, Kingsbury, op.cit., p.40

⁸⁷ Τα τέσσερα επιπλέον μέλη θα προέρχονταν ως εξής: Δύο από τα αφρικανικά κράτη (αυξάνοντας τον αριθμό τους σε πέντε) και από ένα για τα ασιατικά και λατινοαμερικανικά κράτη (αυξάνοντας τον αριθμό και των δύο σε τρία)

αντιπροσωπεύει κατά τον καλύτερο βαθμό τις διάφορες κουλτούρες και να ελαχιστοποιήσει οποιαδήποτε χρονοτριβή στη λήψη αποφάσεων.

Η πρόταση της Ιταλίας, σύμφωνα με την οποία τη θέση ως μόνιμων μελών της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ να λάβουν η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία αντίστοιχα συνδύαζε, αφενός να συμπεριληφθούν χώρες όπως η Γερμανία (μέσω της ΕΕ) και η Ιαπωνία των οποίων η οικονομική δύναμη είναι αδιαμφισβήτητη και ο ρόλος τους στα διεθνή δρώμενα καθοριστικός, και αφετέρου να διατηρηθεί η υπάρχουσα σύνθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας χωρίς να χάνουν το ρόλο τους η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, μια τέτοια πρόταση δεν επιλύει το θέμα μόνιμης αντιπροσώπευσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ χωρών προερχόμενες για παράδειγμα από τον αραβικό κόσμο, την Αφρική ή τη Λατινική Αμερική, ούτε λαμβάνει υπόψη τις θεμελιώδεις δυσκολίες της ΕΕ στην χάραξη κοινής εξωτερικής πολιτικής. Σε κάθε περίπτωση η πρόταση της Βραζιλίας, την οποία ασπάζεται και ο γράφων φαίνεται να αποτελεί την πιο ρεαλιστική πρόταση για τον μετασχηματισμό του Συμβουλίου Ασφαλείας ώστε αυτό να μην φαντάζει στα μάτια της διεθνούς κοινότητας ως μια δυτική κλίκα⁸⁸. Σύμφωνα με την πρόταση αυτή, μια τρίτη ομάδα κρατών θα δημιουργηθεί πέρα από τα μόνιμα και μη μόνιμα μέλη, η οποία θα αποτελείται από χώρες μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας χωρίς δικαίωμα αρνησικυρίας.

(2) Δημιουργία Στρατιωτικής Δύναμης του ΟΗΕ

Το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν έχει κάνει χρήση της διάταξης του άρθρου 42 για ανάληψη από μέρους του στρατιωτικής δράσης, αντίθετα είναι πολλές οι περιπτώσεις που εξουσιοδότησε κράτη ή οργανισμούς να ενεργήσουν για λογαριασμό του. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο ρόλος του ΟΗΕ σε τέτοιες επεμβάσεις να παραμείνει περιορισμένος και αυξάνοντας τις φωνές που προτείνουν την ανάληψη τέτοιων επιχειρήσεων από τον οργανισμό απευθείας⁸⁹.

Για να συμβεί αυτό θα πρέπει τα κράτη να είναι διατεθειμένα να διαθέσουν μέρος των ενόπλων δυνάμεών τους στον ΟΗΕ ώστε να δημιουργηθεί στρατιωτική δύναμη η οποία θα παίρνει αποστολές και θα λογοδοτεί απευθείας στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Η ύπαρξη μιας τέτοιας δύναμης είναι πιθανό να μην έχει σημαντικά αποτελέσματα εναντίον

⁸⁸ The Economist (London), 29 Aug 1992, p.10

⁸⁹ Weiss, *What's wrong with the UN*, p.186

ενός ισχυρού στρατού, ωστόσο αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αποτροπή εκδήλωσης στρατιωτικών ενεργειών από μικρότερες ένοπλες ομάδες, οι οποίες γνωρίζοντας πως το Συμβούλιο Ασφαλείας διαθέτει στρατιωτική δύναμη για άμεση αντίδραση στη στρατιωτική τους δράση, δεν θα προβαίνουν σε αυτή.

Παρότι θεωρείται πολύ δύσκολο τα κράτη να διαθέσουν εν λευκώ μέρος των δυνάμεών τους στον ΟΗΕ, δεδομένου πως οι εκάστοτε κοινωνίες δεν μπορούν να κάνουν αποδεκτές απώλειες σε περιοχές που δεν έχουν σχέση με αυτές, η παγκοσμιοποιημένη κοινωνία στην οποία ζούμε σύντομα θα καταστήσει μια τέτοια εξέλιξη αναπόφευκτη, εξελίσσοντας το παγκόσμιο σύστημα συλλογικής ασφάλειας από μια ad hoc διαδικασία που είναι στις μέρες μας σε μια θεσμοθετημένη.

(3) Οικονομικά

Ο ΟΗΕ στηρίζεται οικονομικά στα κράτη-μέλη του, τα οποία καλούνται να επιμερισθούν μεταξύ τους τα έξοδα λειτουργίας του καθώς και τα έξοδα για ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η κατανομή γίνεται με βάση τη δυνατότητα κάθε κράτους – μέλους να πληρώσει, όπως εκφράζεται με την ποσοστιαία αναλογία του εισοδήματος/προϊόντος του ως προς το άθροισμα του εισοδήματος/προϊόντος όλων των κρατών μελών, λαμβάνοντας όμως υπόψη και παράγοντες όπως το κατά κεφαλήν εισόδημα και το εξωτερικό χρέος. Οι ΗΠΑ αποτελούν τον μεγαλύτερο χρηματοδότη του ΟΗΕ καθιστώντας τον εξαιρετικά εξαρτημένο λόγω του μεγέθους των εισφορών.

Προκειμένου να σταματήσει η εξάρτηση του ΟΗΕ σε τόσο μεγάλο βαθμό από ένα κράτος – μέλος (ΗΠΑ), έχει προταθεί επανειλημμένα να μειωθεί το ανώτατο ποσό εισφοράς και η διαφορά να κατανεμηθεί μεταξύ των άλλων κρατών – μελών ώστε να εξισορροπηθούν καλύτερα οι επιρροές. Όσον αφορά στην εξασφάλιση αυτόνομης χρηματοδότησης, εν μέρει τουλάχιστον, για τον ΟΗΕ από πόρους όπως η φορολόγηση⁹⁰ των διεθνών αεροπορικών ταξιδιών, του εμπορίου όπλων και των συνδιαλλαγών στις διεθνείς χρηματαγορές όπως έχει κατά καιρούς προταθεί δεν φαίνεται να υπάρχει η αναγκαία υποστήριξη από τα κράτη – μέλη. Τα τελευταία, παρά τις συχνές διαμαρτυρίες τους για τις επιβαρύνσεις που υφίστανται επιμένουν να μην επιτρέπουν στον Οργανισμό

⁹⁰ Συχνά αυτού του είδους οι φόροι αποκαλούνται «Φόροι Tobin (Tobin Tax)», από το όνομα του κατόχου Νόμπελ Οικονομικών, James Tobin, που τον πρότεινε.

να αναπτύξει οικονομική αυτάρκεια που πιθανόν μακροπρόθεσμα θα τον απομάκρυνε από την άμεση επιρροή τους.

Ο ρόλος ωστόσο του ΟΗΕ απαιτεί να είναι όχι μόνο οικονομικά ανεξάρτητος αλλά και οικονομικά εύρωστος. Δεδομένου ότι η χρηματοδότηση από άλλες πηγές⁹¹ αν και υφίσταται δεν είναι επαρκής. Λύση στο πρόβλημα ίσως αποτελέσει η πραγματικά ρηξικέλευθη και φιλόδοξη πρόταση του John Maynard Keynes για δημιουργία μιας Διεθνούς Νομισματικής Ένωσης⁹² (International Currency Union), η οποία ουσιαστικά θα λειτουργούσε ως Παγκόσμιος Μηχανισμός Ανακύκλωσης Πλεονασμάτων και από τον οποίο θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί και ο ΟΗΕ.

⁹¹ Τον ΟΗΕ χρηματοδοτούν μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις όπως η Pfizer, αλλά και ιδιώτες όπως η οικογένεια Rockefeller.

⁹² Βαρουφάκης, *Παγκόσμιος Μινώταυρος*, σελ.141

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι αλλαγές στον ρόλο του ΟΗΕ αντικατοπτρίζουν τις αλλαγές στην αντίληψη σχετικά με τη διεθνή κοινωνία και τη φύση των κυρίαρχων κρατών. Στα εβδομήντα χρόνια ύπαρξης του Οργανισμού, οι νόμοι που διέπουν το διεθνές σύστημα έχουν αυξηθεί αριθμητικά και έχουν γίνει ιδιαίτερα εξειδικευμένοι καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα των δραστηριοτήτων και σχέσεων ανάμεσα στα κράτη, ενώ πλέον υπάρχουν προβλέψεις τόσο για την προστασία των δικαιωμάτων των κρατών όσο και για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Παρόλα αυτά η συγκατάθεση των κυβερνήσεων στις αρχές που διέπουν τα ατομικά δικαιώματα αποτελεί απλά το πρώτο βήμα στη δόμηση ενός δίκαιου κόσμου που τον χαρακτηρίζει η τάξη.

Η ύπαρξη αξιόπιστων εργαλείων που θα αναλάβουν δράση όταν παρατηρείται παρεκτροπή είναι απαραίτητη. Ο ΟΗΕ και το Συμβούλιο Ασφαλείας ειδικότερα αποτελεί το εργαλείο αυτό, που ανταποκρίνεται κατά πολύ στις παραπάνω προσδοκίες. Παρά τα όποια προβλήματα παρουσιάζει η λειτουργία του είναι πραγματικά αξιομνημόνευτο το γεγονός πως ακόμα και μεγάλα και ισχυρά κράτη επιδιώκουν να ενεργήσουν κατόπιν εξουσιοδότησής τους από το Συμβούλιο Ασφαλείας, ενώ στο Κόσσοβο τα κράτη που συμμετείχαν στην νατοϊκή επέμβαση προσπάθησαν να τη δικαιολογήσουν υποστηρίζοντας ότι ενεργούν σε συμφωνία με τον Καταστατικό Χάρτη του Οργανισμού και σχετικών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Γενικότερα η συμμετοχή στον ΟΗΕ παρέχει στα κράτη νομιμοποίηση στο διεθνές σύστημα.

Ο ΟΗΕ πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές του στην κατεύθυνση της ειρήνης και ασφάλειας και σε αυτή του εκδημοκρατισμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στους τομείς αυτούς θα πρέπει να εδραιώσει την «ηθική αυθεντία» του και να αποτελεί το ύπατο όργανο θεσμοθέτησης κανόνων, ερμηνείας αυτών και νομιμοποίησης οποιασδήποτε οργανωμένης διεθνούς δράσης σχετικά.

Η δυνατότητα του ΟΗΕ στη διαχείριση των επιχειρήσεων υποστήριξης της ειρήνης έχει αυξηθεί, ωστόσο η αλματώδης αύξηση παγκοσμίως των σημείων έντασης έχει σαν αποτέλεσμα να μην μπορεί να ανταπεξέλθει επιτυχώς και να απαιτείται η συνεργασία του με περιφερειακούς οργανισμούς. Η συνεργασία αυτή θεωρείται απαραίτητη ωστόσο ο Οργανισμός θα πρέπει να μετεξελιχτεί επιδιώκοντας την ανάληψη αν όχι εξ ολοκλήρου τουλάχιστον στον μεγαλύτερο βαθμό του ελέγχου των επιχειρήσεων ανά τον κόσμο.

Το δυνατό σημείο του ΟΗΕ και η εν δυνάμει προσφορά του στο μέλλον είναι η εκπροσώπηση «συμφερόντων» και η κάλυψη αναγκών που δεν καλύπτονται από άλλες θεσμικές οντότητες κράτη ή οργανισμούς. Το «πανανθρώπινο καλό» και το «παγκόσμιο συμφέρον» δεν μπορούν να εκφραστούν μονομερώς από τα επί μέρους κρατικά και περιφερειακά συμφέροντα που συχνά διεκδικούν για τον εαυτό τους αυτό τον ρόλο. Ο ΟΗΕ πρέπει να είναι ο τόπος που τα επί μέρους συμφέροντα συντίθενται, όχι έναν επιφανειακό και πρόσκαιρο συμβιβασμό, που δεν ικανοποιεί κανένα και δε γίνεται στην πράξη σεβαστός από κανέναν, αλλά σε μια οργανική σύνθεση που υπερβαίνει τα επί μέρους και εκφράζει το ευρύτερο σύνολο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Βαρουφάκης Γ. (2011) *Παγκόσμιος μινώταυρος. Οι πραγματικές αιτίες της κρίσης*. Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη.
- Bull H. (2001) *Η άναρχη κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Carr E.H. (2000) *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Jackson R.,Sorensen G. (2006) *Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*. Αθήνα, Εκδόσεις GUTENBERG.
- Heywood A. (2006) *Εισαγωγή στην πολιτική*. Αθήνα, Εκδόσεις Πόλις.
- Mearsheimer J. (2006) *Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα
- Μούσης Ν. (2011) *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Παπασωτηρίου Χ. (2009) *Η Διεθνής πολιτική στον 21ο αιώνα*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Watson A. (2006) *Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Wight M, (1998) *Διεθνής θεωρία. Τα τρία ρεύματα σκέψης*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Χάντιγκτον Σ. (2001) *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*. Αθήνα, Εκδόσεις Terzo Books.
- Χειλά Ε. (2013) *Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21ο αιώνα. Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.

Ξένη

- Armstrong D., Lloyd L., Redmond J., (2004) *The Globalization of world politics. An introduction to international relations*. New York, Palgrave Macmillan.
- Baylis J., Smith St. & Owens P. (2011) *The Globalization of world politics. An introduction to international relations*. Oxford, Oxford University Press.
- Falk R. (1999) Kosovo, World order and the future of International Law, *The American Journal of International Law*, Vol. 93(4), p. 847-857.
- Fawcett L., Hurrell A. (1995) *Regionalism in world politics*. New York, Oxford University Press.
- Griffiths M., O'Callaghan T. (2002), *International Relations: The Key Concepts*. New York, Routledge.
- Hurd I. (2011) *International organizations. Politics, law, practice*. Cambridge, University Press.
- Karns M., Mingst K. (2010) *International organizations. The politics and processes of global governance*. USA, Lynne Rienner Publishers.
- Krasner S.D. (2005) Building democracy after conflict. The case for shared sovereignty, *Journal of Democracy*, Vol. 16(1), p. 69-83.
- Nau H. (2009) *Perspectives on International Relations*. USA, CQ Press.
- Pierson Ch. (2011) *The modern State*. Great Britain, Routledge.
- Roberts A., Kingsbury B. (2000) *United Nations, divided world*. Oxford, Oxford University Press.
- Weiss T., Daws S. (2008) *The Oxford handbook on the United Nations*. Oxford, Oxford University Press.
- Weiss T. (2012) *What's wrong with the United Nations and how to fix it*. Cambridge, Polity Press.